

Tarih-i Belgrad¹

Nevin METE²

APA: Mete, N. (2020). Tarih-i Belgrad. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 504-527. DOI: 10.29000/rumelide.752455.

Öz

Balkanlar ve orta Avrupa coğrafyası, 1526 Mohaç meydan savaşı ile başlayıp 1791 Zıştovi antlaşması ile sonlanan zaman diliminde, baş aktörleri Osmanlı ve Avusturya olan uzun bir mücadeleye sahne olmuştur. Osmanlı kaynaklarında Nemçe olarak anılan Avusturya ile iki buçuk asrı aşkın süregelmiş çatışmalı ilişkiler, bu sürecin başında askerî, hukukî ve diplomatik bakımdan Osmanlı lehine olsa da sonlarda Avusturya'nın üstünlüğü ile noktalanmıştır. Osmanlı'da sınır kavramı bugünkü ölçütlerle tespit ve tayin olunmayan; köy, kale adı veya mahal adı sayılarak yapılan hudut tespitleri ile belirlenmiş sınır tanımını ifade eder. Bu tespitler yapılırken 15. Yüzyıldan sonra adına Sınır-name denilen belge ya da Ahit-name içerisinde atıfta bulunulan hudut tayinleri görülmektedir. Belirsizliklerle dolu olan anlaşma metinleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun hareketli sınırlara sahip olmasını da beraberinde getirmiştir. Bu sebeple seyahat-name, atlas, coğrafi eser gibi türlerin akın yapılacak yerlerle ilgili bilgileri içermesi önem arz etmiştir. Tarih-i Belgrad, Osmanlı İmparatorluğu'nun II. Viyana hezimetinden iki yıl sonra kaleme alınmış, bir çeşit güzergah risalesidir. Müellif, bu kısa risalenin cihad-ı ekber için yapılacak seferde, yol haritası olarak hazırlandığından söz eder.

Anahtar kelimeler: Tarih-i Belgrad, Ebû Bekir b. Behrâm ed-Dımeşkî, coğrafya, Atlas Maior

History of Belgrade

Abstract

The Balkans and central European geography were the scene of a long struggle, with the main actors, the Ottomans and Austria, in the time period that began with the 1526 Mohaç square battle and ended with the 1791 Zishtovi treaty. More than two and a half centuries of conflicted relations with Austria, referred to as Nemçe in Ottoman sources, were at the beginning of this process in favor of the Ottomans in terms of military, legal and diplomatic aspects, but ended with Austria's superiority in the end. The concept of border in the Ottoman Empire can not be determined and determined by today's criteria; refers to the boundary definition determined by border determinations made by the name of the village, castle name or location. During these detections, the 15th century was made. After the 19th century, border determinations are seen in the document called Border-name or the Testament. The texts of the agreement, which is full of uncertainties, have also led to the Ottoman empire having moving boundaries. For this reason, it is important that species such as travel-name, atlas, geographical artifacts include information about the places to flock. History of Belgrade, Ottoman Empire is a sort of itinerary treatise, written after the II. Vienna defeat. The author mentions that this short treatise was prepared as a road map for the campaign for jihad-ı akbar.

Keywords: History of Belgrade, Ebû Bekir b. Behrâm ed-Dımeşkî, geography, Atlas Maior

¹ Bu makale 6-7 Mart 2015 Tarihlerinde Şanlıurfa'da düzenlenen 3. Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi'nde sunulmuş, geliştirilerek makale formatına getirilmiştir."

² Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Niğde, Türkiye), nevinmete.67@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5467-8376 [Makale kayıt tarihi: 16.05.2020-kabul tarihi: 20.06.2020; DOI: 10.29000/rumelide.752455]

Giriş

Günümüzde birbirinden bağımsız tanım ve metodlara sahip tarih, coğrafya, filoloji başta olmak üzere kartografya, klimatoloji, topografya, onomastik ve toponimi gibi farklı bilim, disiplin ve alt disiplinlerin; seyahat, hatırat, günlük gibi edebî türlerle iç içe olduğu dönemlerde yazılmış eserler bugün bu alanların ortak ilgisine mazhar olmaktadır. Tarih-i Belgrad bir coğrafya kaynağından istifade edilerek hazırlanmış küçük bir risaledir. Sözlüklerde “bir konuya, bir ilme ve fenne dair muhtasar eser” diye tanımlanan risâleyi Kâtib Çelebi, “bir meseleyi özetle ele alıp inceleyen ve o konudaki neticeyi ortaya koyan kısa metin” şeklinde tarif eder. (Uzun, 2008: 114) Pek çok konuda hazırlanmış küçük eserlere risale denilmesine rağmen, muhtevası sefer güzergahı olan bir esere risale tabiri yaygın bir adlandırma değildir. Geographia kelimesi, Grekçe’de “yeryüzünü anlatan yazı” manasını taşımaktadır. Kelime *cuğrâfiyâ* şeklinde Arapçalaştırılarak XII. ve XIII. yüzyıl Arap coğrafyacıları tarafından da kullanılmıştır. (Sayyid Maqbul Ahmad, 1993: 50)

Başlangıç döneminde Arap ve Fars eserlerinin tesiri altında kalan Osmanlı coğrafyacılığı, XV. yüzyılı bu eserleri tanımakla geçiren, XVI. yüzyılda ise bir yandan tercüme yapan, bir yandan da seyahatnâmelerle denizcilik, yollar ve bazı önemli şehirler üzerine kitap ve risâleler yazan müellifler sayesinde önemli bir gelişme göstermiştir. Bu asır, o güne kadar yazılanların bir özeti olan ve benzerleri arasında en önemli eseri teşkil eden, Âşık Mehmed’in kendi müşâhedelerini de eklediği Menâzirü’l-avâlim adlı kitabıyla kapanmıştır. Osmanlı coğrafyacılığı XVII. yüzyılda bu temel üzerine kurulup Doğu ve Batı kaynaklarına dayanan Kâtib Çelebi (ö. 1657), Ebû Bekir b. Behrâm’ın (ö. 1691) çalışmalarıyla ve Evliya Çelebi’nin (ö. 1682) Seyahatnâme’siyle zirveye ulaşmıştır. (Ak, 1993: 62)

Bu yazıya konu olan Tarih-i Belgrad, Ebû Bekir b. Behrâm’ın kısaca Atlas Mayor çevirisi olarak bilinen Nusretü’l-İslâm ve’s-sürûr fi tahrîri Atlas Mayor adlı eserinden istifade edilerek hazırlanmış küçük bir risaledir. Eserde adı geçmeyen müellif, eserin oluşun lüzum sebebiyle büyük cihad için yol haritası olarak bir kopya halinde yazıldığını ayrıca I. Viyana kuşatmasında Kânûnî Sultan Süleyman’ın geçtiği yerlere de kırmızı ile vurgu yapıldığını ifade etmektedir.

Tarih-i Belgrad

Tarih-i Belgrad, Princeton Üniversitesi Kütüphanesi, İslami Yazmalar Bölümü No.443’te kayıtlı olup bu çalışmada dijital kopya kullanılmıştır. Eserin katalog bilgileri şu şekildedir:

30+2 yaprak, 212x139 (165x86) mm. El yazması. Her sayfa 23 satır. Yer yer kırmızı mürekkebin de kullanıldığı, siyah mürekkep ile yazılmış gündelik basit bir nesihdir. Metin, siyah mürekkeple çizilmiş bir altın varak çerçeve içinde yazılır. 3b’de altın varaklı; üzeri yeşil, turuncu, kırmızı ve beyaz sulu boya ile yayılan dallar ile çiçek motifi kaplı ve üst kenar boyunca mavi suluboya ile yayılan dallardan oluşan (ser-levha) mevcuttur. Her varığın sonunda, sol sayfadaki ilk kelime yazılıdır. Birkaç yaprağı koyu krem, çoğunlukla açık krem ve açık mor lekeli kağıt kullanılmıştır. (Princeton University Library, no.443)

Eserin 3a yaprağında, “*Târih-i Belgrad li-terceme-i coğrafya*” bilgisi, “*Bağvand-zâde Hacı Mehmed Efendi’nin kitabıdır*” temellük kaydı ve *Min kütübü’l-fakîr Ali gufire lehû* ketebe kaydı yer alır. Bu iki kaydın, yazma eserlerde görülen olağan kayıtlar olabileceği gibi bunlardan biri ya da her ikisi, aşağıda değinilen ‘ilaveci kimseler’den biri de olabilir. Birçok yazmada olduğu gibi bu eserde de, varak ya da sayfa numarası bulunmayıp kütüphanecilere ait numaralandırma yapılmıştır. Ancak eserin klasik usulde olan sayfalara numara vermek yerine her varığın (b) yüzünün sol alt kısmına bir sonraki varığın (a) yüzünün ilk kelimesi yazılarak, kılavuz kelimelerle metnin takibi sağlanmıştır. Metnin başladığı 3b varığının üst kısmında süslemeli ‘mihrabîye’ mevcuttur. Eser bu sayfada ‘Besmele’ ile başlar, ‘Hamdele’ ve ‘Salvele’ ile devam eder. Müellif, ‘Dîbâce’ kısmında eserin yazılış sebebini, merhum vezîr-i a’zâm Köprülü Fazıl Ahmed Paşa’dan padişahın emriyle kendisine tevcih olunan bir vazife olarak, söz etmektedir. Fazıl Ahmed Paşa’nın, padişahın bir ‘*kitâb-ı atlas tahrîr olsun*’ isteği üzerine, ferman-ı

‘âlîleri ile birlikte kendisine on bir ciltlik kitap teslim ettiğini ve bu hususla görevlendirilen kişilerle birlikte her birinin haline göre ücret ve ihsanlarda bulunularak çalışmaların başladığını anlatmaktadır. Verilen on bir ciltlik kitabın, hangi kitap olduğu belirtilmez:

Benüm ‘âtfetli ve merhametli Sultânım Hazretlerine sâbikan şefâ’atli ve ‘azametli Padişahımız Hazretlerinin edâmellâhu te’âla ‘izzetehû ve nasarahû ve eyyedehû ‘ala cemî’l-a’dâ’ bu ‘abd-i bî-mikdarlarına ferman-ı ‘âlîler-i cenâbuñız oldu ki kitâb-ı atlas tahrîr olsun ve ol esnâda, merhum vezîr-i a’zâm cemşîd-fünûn-ı ma’ârif-ağna Fâzıl Ahmed Paşa bu ‘abd-i bî-mikdarlarına fermân-ı ‘âlîler-i cenâbuñızla on bir cilt kitabı bize teslim ve ol vech ile ki hizmetde olan kimesneler her birisinin haline göre ücret ve ihsan olunma şartıyla nitekim vak’a-yı ‘ubûdiyyet tastîr olunmuşdur. (varak 3b)

Aktarılan bu bilgi ile coğrafyacı Ebû Bekir b. Behrâm ed-Dîmeşkî’nin biyografisine ait bilgiler bir “atlas tahrir olsun” isteğinin IV. Mehmed’e ait bir istek mi, Fazıl Ahmed Paşa’nın teklifi mi olduğu farklılığı dışında, örtüşmektedir. *Köprülüzâde Fazıl Ahmed Paşa’nın teklifi ve IV. Mehmed’in fermanı ile tercüme işi Mayıs 1675’te Ebû Bekir’e verilmiştir. Tercümesini 1685’te bitirerek altı cilt halinde saraya teslim eden müellifin “tahrir” olarak belirttiği eserde tercümenin dışına çıkılan konular, İslâm memleketlerine ve özellikle Osmanlı ülkelerine aittir.* (Sarıcaoğlu, 1994: 111) Ebû Bekir b. Behrâm ed-Dîmeşkî daha çok Atlas Maior mütercimi unvanıyla tanınmıştır. Hollanda’nın İstanbul elçisi J. Colier 14 Ağustos 1668’de Edirne’de bulunan Sultan IV. Mehmed (1648-1687)’e Wilhelm ve Joan Blaeu isimli baba-oğulun Latince yazdıkları *Atlas Maior sive cosmographia blaviana qua solum, salum, coelum accuratissime describuntur* adlı XI cildlik eseri takdim etmişti. Amsterdam’da 1622 yılında basılmış olan Atlas Maior’un tercümesiyle önce Dîvân-ı Hümâyun katiplerinden Alexander Mavrocordato görevlendirildi. Kendisine muavin olarak da Sakızlı bir Fransız cizviti tayin edildi. Fakat bu vazife başarılammış yahud da çalışmaları bugüne ulaşmamıştır. Nihayet yakınında bulunduğu Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa’nın telkini ve Sultan IV. Mehmed’in fermanı ile 1086 Rebülevvel (Mayıs 1675)’de bu vazife Dîmeşkî’ye havale olundu. Eseri Türkçe’ye kazandırma çabalarını 1096 (1685)’da tamamlayan Ebû Bekir b. Behrâm tercümesine *Nusretü’l-İslâm ve’s-sürûr fi tahrîri Atlas Mayor* ismini vererek VI cild halinde Saray’a teslim etmişti. Mütercimin ‘tahrir’ olarak belirttiği eserde tercümenin dışına çıkılan bahisler İslam memleketlerinin özellikle Osmanlı ülkelerinin tasvirlerine aiddir. Dîmeşkî’nin bu konularda da başlıca kaynağı eksiklerini bildiği Cihânnümâ’dır. (Sarıcaoğlu, 1991: 129) *Kendini ‘el-mütercim’ unvanıyla zikreden Dîmeşkî, Atlas Maior tercümesi ile meşgul iken 1094 (1683)’de Almanya ve Macaristan ahvalinin bir an önce hazırlanması emrini aldığını ifade etmektedir.* (Sarıcaoğlu, 1991: 130)

Fikret Sarıcaoğlu, makalesinin dipnotunda Alman şarkiyatçı Taeschner’in bir tespitinden söz eder: *Taeschner, ‘el-mütercim’in Dîmeşkî olmadığı mülahazasındadır.* Bu bağlamda “*Ebûbekr bin Behram, Katip Çelebi’nin Cihannümâ’sını tamamlarken eserin derkenarlarında tesadüf edilen Mahmud Efendi veya Mahmud Molla, Abdülhayy ve Abdülhamid’in ilaveci kimseler bulunması ihtimali de –zayıf görülmele beraber- hatırdan uzak tutulmamalıdır.*” (Sarıcaoğlu, 1991: 130) ifadesiyle Dîmeşkî’nin çalışmasında başka kişilerin katkıları olabileceğine vurgu yapar. Gerek bu nisbî tespitten gerekse *hizmetde olan kimesneler her birisinin haline göre ücret ve ihsan olunma şartıyla nitekim vak’a-yı ‘ubûdiyyet tastîr olunmuşdur. (varak 3b)* ifadesini de dikkate alarak, Bağvand-zâde Hacı Mehmed Efendinin, Atlas Mayor çevirisi hazırlanırken ‘ilaveci kimseler’den olabileceği hatta Tarih-i Belgrad’ı hazırlayan kişi olma ihtimali bulunmakla birlikte, bu konuda daha fazla şahitliklere ihtiyaç vardır.

Dîmeşkî’nin 1094/1682-83’de Almanya ve Macaristan ahvalinin bir an önce hazırlanması emrinde olduğu gibi Tarih-i Belgrad’ın da, hazırlığına öncelik verilen bir çalışma olduğu söylenmektedir. *İmdi vesile-i hâl olmak için bu risâle-yi muhtasara meymenetle cihād-ı ekber ‘azîmet idicek sefer sûreti beyân olundu.* (varak 4a) ifadesiyle bu kısa risalenin cihad-ı ekber için yapılacak seferde, yol haritası olarak hazırlandığından söz eder. Risalede, I. Viyana kuşatması’nın güzergahı anlatılmakta olup Kanunî Sultan Süleyman’ın I. Viyana kuşatması esnasında gittiği yerlerin kırmızıyla işaretlendiği de ifade edilmektedir:

Ve dahı Hazret-i Sultân Süleymân 'aleyhirrahmetü ve'l-rızvân Hazretlerinin kadem-i meymenet-tev'emleri ile müşerref olan emâkin-i muhtelifeye nokta-yı surhla işaret olundu. Cenâb-ı Hudâ'dan me'mûldür ki cihâd-ı meymun zaferle makrûn eyleye. Velhâsıl bu risâle Belgrad'dan ve Macar'dan ve Nemçe'den Beç Cak İskender köprüsine varınca ki kaçan Sultân Süleymân Hazretleri Beç'e muhâsara iderken asker ol araya dek varmışlardır ve dahı Bosna ve Hersek Cak Arnod İskenderiyye'sine ve körfeze varıncaya dek işaret olunmuşdur. İmdi sürete göre evsâf ve ahvâl-i bilâdı ihtisar üzere beyâ(n) olundu. (varak 4b) Eserin kısa bir çalışma olduğuna zaman zaman değinilmektedir: "Velhâsıl Budun ahvâli bu kadar ihtisar üzere yazıldı. Lakin tafsilî telif itdiğimiz kitapda mastürdür. Allah Te'âla lütf u keremiyle cenâbınız mansû(r) ve muzaffer İstanbul'a geldikte hâk-i pâya manzûrunuz olur." (varak 16b)

Tarih-i Belgrad'da yer alan bilgiler Dımeşkî'nin hazırladığı Nusretü'l-İslâm ve's-sürûr fi tahriri Atlas Mayor'un 39a varağında başlayan "Bâb-ı Der-beyân-ı İklim-i Avrupa" bölümünden alınan parçalardan oluşmaktadır. Müellifin ifade ettiği gibi, I. Viyana kuşatması güzergahı anlatıldığı için bazı bölgeler atlanmış, alınan kısımlarda da maksada hizmet etmeyen cümleler çıkarılmıştır. Eserde kırmızı mürekkep ile yazılan 12 "Fasl"dan oluşmaktadır. Der-beyân-ı livâ-yı Semendire, Der-beyân-ı Eyâlet-i Bosna, Der-beyân-ı Memleket-i Bosna, Der-beyân-ı Livâ-yı Hersek, Der-beyân-ı memleket-i İslavis, Der-beyân-ı Livâ-yı Sirem, Der-beyân-ı Eyâlet-i Tameşvâr, Der-beyân-ı memleket-i Varat, Der-beyân-ı Eyâlet-i Eğri, Der-beyân-ı Vilâyet-i Uyvar, Der-beyân-ı Memâlik-i Macar ya'ni Hungarya ve Alaman yani Cermenya, Memâlik-i Cermenye. Bunun dışında zaman zaman 'evsâf', 'ahvâl-i halk', 'ahvâl-i mahsûl', 'el-hükkâm', 'el-bilâd', 'ahvâl-i cenk', 'ahvâl-i merâtib', 'nasb-ı kral' gibi kimi siyah, kimi kırmızı mürekkeple alt başlıklar açılmıştır. Ayrıca pek çok kelimenin altı, noktaların karışmaması için kırmızı renkte bir çizgi -keşide- ile belirtilmiştir.

Eser, 'Hâtîme' bölümüyle sona erer. "Temmet" ibaresi ve mim harflerinden oluşan ters üçgenle ve *Bi-avnillahi'l-mülkü'l-mennâni'l-mu'n, muharrem, Der-sene-i 1144* (varak 30b) duası ve tarih kaydıyla bitirilmiştir. Hatimede geçen *Tarih hicretin bin doksan yedisidir* (varak 30b) ifadesine karşın, dua sonunda 1144/ 1731-32 tarihi bulunmaktadır. Burada tarihi gerçeklerle örtüşen, hicri 1097 senesidir. Dımeşkî'nin, Atlas Maior tercümesi ile meşgul iken Almanya ve Macaristan ahvalinin bir an önce hazırlanması emrini aldığı tarih 1094/ 1682-83 senesi, Tarih-i Belgrad'ın IV. Mehmed'e takdim tarihi ise 1097/1685-86 senesidir. Bu durumda risalenin padişaha arzı, II. Viyana bozgunu 15 Eylül 1683 ile Padişahın 8 Kasım 1687'de tahttan indirilmesi arasındaki tarihtir.

Bu küçük risalenin, takdim tarihi dikkate alındığında Viyana önlerinde münhezim olarak Edirne'ye dönen ordunun ve bilhassa yeniçerilerin Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın katlini 1095/ 1683-84 yeterli bulmayıp IV. Mehmed'in halli için de ulemaya dayattığı günlerde, yeniden fetih hazırlığı için bir güzergah haritası olduğu söylenebilir. Zira risale adlandırması, daha ziyade çözüm önerisi sunmak, padişahı bilgilendirmek amacıyla yazılan küçük eserler için kullanılmış olup Osmanlı'da on yedinci yüzyılda sayıları artan raporlardır.

Eserin rapor niteliğini haiz ifadeler anlatım boyunca yer alır. Belgrad'ı anlatırken *Belgrad Akhisar manasına nehr-i Sava Tuna'ya karıştığı yerde bir şehir-i 'azîm mülk-i Engurus'un miftâhidur*. (varak 4a) ifadesiyle Belgrad şehrini, Macaristan'ın anahtarı olarak orta Avrupa'daki fetihler için stratejik bir üs olduğunu vurgular. Bugün Karadağ'a bağlı bir körfez şehri olan Kotor'un Osmanlı için önemini vurgularken, *bâ-husus Kotor kal'ası ki alınması gâyet mühîmdür ve ehl-i İslâm'a nâfi'dür ki cüz'î te'kidle feth olur. Hatta birkaç kerre mübâseret olunmuşken ba'zı erbâb-ı devlet taraf-ı küffâr olmağla def'ine sa'y itmîşlerdür*. (varak 10a) sözleriyle devlet idarecilerinin düşmanla işbirliği yaptıkları eleştirisini de eklemektedir. Yanıkkale'nin 1075/ 1664-65 yılındaki fethi sırasında, Raab nehrinin taşması ve oluşan selin köprüyü yıkmasıyla pek çok askerin şehit olması, Avusturya'ya moral ve üstünlük kazandırmış idi. Müellif bu hadisenin görgü şahidi olarak, *Gerçi gâyetle batakdur. Lakin handekin suyu iki taraftan seddolunsa alınması âsân olur*. (varak 17a) yorumlarıyla nehrin geçilmesi için çözüm önerisi sunmaktadır. Güzergah üzerindeki anahtar noktalardan biri de Zagreb kalesidir. Der-beyân-ı

memleket-i İslövis, bugünkü Slovenya'nın anlatıldığı bölümde kalenin stratejik önemine işaret edilmektedir. *Ol semtün keferesi gayet havf üzerine ehl-i İslām bu kal'ayı almasunlar diyü zîra bu kal'a ol semtün miiftāhudur.*(varak 11b)

Bunlardan başka; anlatılan yerlerin siyasi sınırları, varsa eski ismi, liva, eyalet, sancak gibi bağlı bulunduğu üst idarî birim, biliniyorsa ilk kurucusu, Osmanlı hakimiyetine ne zaman, kaç kere, kim tarafından eklendiği, Osmanlı hakimiyetinin oraya kazandırdıkları, iklimi, akarsuları, dağları, coğrafi özellikleri, yeraltı zenginlikleri, yetişen ürünleri, hayvan isimleri, yeraltı zenginlikleri, şehrin mimarî yapıları, ticarî hayatı, stratejik önemi, yerel halkın dinî inançları, ibadet biçimleri, dilleri, fizikî yapıları ve yetenekli oldukları konular, karakterlerine dair genellemeler gibi bilgiler verilmektedir. Fasıllarda bu şablona genel olarak uyulmuştur.

Sonuç

Tarih-i Belgrad, Hollandalı Wilhelm ve Joan Blaeu isimli baba-oğul tarafından Latince yazdıkları “*Atlas Maior sive cosmographia blaviana qua solum, salum, coelum accuratissime describuntur*” adlı XI cildlik dünya coğrafyasının, Ebû Bekir b. Behrâm ed-Dımeşkî tarafından hazırlanan “*Nusretü'l-İslām ve's-sürur fi tahriri Atlas Mayor*” adlı çevirisi esnasında, Dresten nüshasında ifade edildiği üzere Almanya ve Macaristan ahvalinin bir an önce hazırlanması emrine mukabil yazılmıştır. Bundan dolayı eserde, anlatılan yerin özelliklerine bağlı olarak özellikle kalelerin durumları ve önemleri, nehirler ve kolları ile üzerlerindeki köprüler, coğrafi açıdan zorluk ya da kolaylık oluşturacak dağ, tepe, düzlük gibi yüzeye dair malumat, yerli halkın karakter özellikleri ve askeri becerileri, Avrupa memleketlerinin aralarındaki ittifak davranışları hatta halkların Osmanlı devleti hakkında müspet veya menfi düşünceleri gibi bilgiler padişaha rapor edilmiştir.

Müellifin kendi tasarrufu mudur yoksa emrin içeriğinde var mıdır söylenmemiş ancak, I. Viyana Kuşatması'nda Kânûnî'nin geçtiği yerler kırmızı ile gösterilerek anlatılmıştır. Tarih-i Belgrad'da müellif kimliği hakkında bilgi vermemekle birlikte, Köprülü Fazıl Ahmed Paşa tarafından kendisine padişahın bir ‘*atlas tahrir olsun*’ isteği ve fermanı ile birlikte, tercüme etmesi için XI. Cildlik bir eserin verildiği kişi olduğunu bilmekteyiz. Böyle bir vazifenin, kaynaklarda ünlü Osmanlı coğrafyacısı Ebû Bekir b. Behrâm ed-Dımeşkî'ye verildiği kayıtlıdır. Tarih-i Belgrad'da geçen *ol vechle ki hizmetde olan kimesneler her birisinin hâline göre ücret ve ihsân olunmak şartıyla* (varak 3b) ifadesinden bu çalışma için, bir komisyon oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Eserin teslim edildiği kişi olmasından hareketle, kurulan komisyonun başkanı ifadesini kullanmak yanlış olmasa gerek. Tarih-i Belgrad, Atlas Mayor çevirisi hakkında bilinenlere ilave olmakla birlikte, II. Viyana Kuşatması sonrası, Osmanlı tarafında yaşananlara dair de bir vesikadır. Bir güzergah raporu olan risalenin, takdim tarihinin (1097/ 1685-86 olmasından hareketle, II. Viyana kuşatması sonrası 14 Tem 1683 – 12 Eyl 1683 istendiği anlaşılmaktadır.

TÂRİH- İ BELGRÂD

(**varak 3b**) [1] Bi'smi'llâhi-rraḥmani-rraḥim [2] El ḥamdulillâhillezi enzele 'ala nebiyyihi ve câhedû fi sebilillahi ḥaḳḳa cihâdehu [3] ve es- salâvâtu ve'z-zekiyyâtu ve's-selimât el vefâyât 'ala eşref [4] ve'l-'arafû ve'l-cihâd ve 'ala alihi ellezi beynehum suyûf kavâdhib li ḳaṭ' 'arûḳ- [5]el 'inâd ve ba'd. İşbu risâle ve bir sûret olunmasına bâ'is [6] veliyyü'n-ni'am ḥâzretlerinüñ ḥâḳpây-ı 'âlilerine 'arz ḳılınmışdır ki sebeb-i [7] tezeḳkür ve teraḥḥum ola ve kenf-i ḥimâyetlerinde manzûr ve mesrûr olup ve Allah'dan [8] celle ve 'alâ du'â talep ideriz ki küffâr-ı ḥâḳisâr-ı ma'delet-şi'ârûñ [9] riḳâb-ı bî-niḳâbları ḳalâl-ı suyûflarında mustazîl ve cuyûş-ı medḥûşları [10] şufûf-ı şınflarında müştahmil olmaḳ müyesser olmaḳ envâ'-i fütûḥ [11] ve müfâdıyla tebşir olunmaḳdan hâlî olunmaya. Benüm 'âṭıfetli ve merḥametli [12] Sulṫânım Ḥâzretlerine sâbiḳân şa'âdetli ve 'âzametli Padişâhımız Ḥâzır [13] retlerinüñ edâmellâhu te'âla 'izzetehû ve naşrahû ve eyyedehû 'ala cemî'l-a'dâ [14] bu 'abd-i bî-miḳdarlarına fermân-ı 'âliler-i cenâbuñız oldu ki ḳitâb-ı atlas taḥrîr [15] olsun ve ol eşnâda, merḥûm vezîr-i a'zâm cemşid-fünûn-ı ma'ârif-ağna Fâzıl [16] Aḥmed Paşa bu 'abd-i bî-miḳdarlarına fermân-ı 'âliler-i cenâbuñızla ol on [17] bir

cilt kitabı bize teslim ve ol vech ile ki hizmetde olan kimesneler her birinin [18] hâline göre ücret ve ihsân olunmak şartıyla nitekim vak'a-yı 'ubü [19] diyyet taştir olunmuştur. İmdi vesile-i hâl olmak için bu risâle-yi

(varak 4a) [1] muhtaşara, meymenle cihâd-ı ekber 'azimet idicek sefer şüreti beyân olundu. [2] Ve dağı Hazret-i Sultân Süleymân 'aleyhirrahmetü ve'r-rıdvân Hazretlerinin [3] kadem-i meymenet-tev'emleri ile müşerref olan emâkin-i muhtelifeye nokta-yı surhla [4] işâret olundu. Cenab-ı Hudâ'dan me'mûldür ki cihâd-ı meymün zaferle maqrûn [5] eyleye. Ve'l-hâşıl bu risâle Belgrâd'dan ve Macar'dan ve Nemçe'den Beç Cağ İskender [6] köprüsine varınca ki kaçan Sultân Süleymân Hazretleri Beç'e muhtaşara iderken [7] 'asker ol araya dek varmışlardur ve dağı Bosna ve Hersek Cak Arnod [8] İskenderiyye'sine ve körfeze varıncaya dek işâret olunmuştur. İmdi [9] şürete göre evşâf ve ahvâl-i bilâdi ihtisâr üzere beyâ(n) olundu. [11] **Faşl** Der-beyân-ı livâ-yı Semendire Bu livâ Budun eyâletine tâbi'dür ve bu Semendire [12] Belgrâd'dan bir merhale aşâğı Tuna kenârında bir metin hişârdur. Sâbıkân [13] Dâr-ı mülk-i Lâs ve krâli Vellağoğludur. Sultân Murâd-ı şânî'ye itâ'at [14] izhâr idüp soñra dönüp Engurus'a ittifağ itmeğın sekiz yüz kırk [15] dörtde refk ü feth olundu. Muqaddemâ bu şeh'r gâyet büyükdür ve lakın hâliyâ evvelki [16] mertebe değıldür. Belgrâd Akhişâr ma'nasına nehr-i Sava Tuna'ya qarışduğı [17] yerde bir şeh'r-i 'azim, mülk-i Engurus'un miftâhidur. Sultân Süleymân 'aleyhirrahmetü [18] ve'r-rıdvân 'avl halkasına tokuz yüz yirmi yedide âhir-i ramazanda feth [19] ve teşhîr olundu. Hâlâ bu şeh'r gâyetle ma'mûrdur. Gerçi kal'ası küçük [20] ammâ suvârı çokdur. Mükellef cevâmî' ve mesâcid ve hamâmât ve lebeniyye hayrât [21] ve bir ma'mûr esvâkı ve bezistânı var ve bâzârgânı gâyetle çokdur ve bu şeh'rün [22] ekşer eynesı ahsâbdandur ve hâlâ mevleviyyetdür ve Budun Paşası tarafından [23] bir müsellemler oturur ve Belgrâd'a tâbi' Berkâş ve Mitrofa ve Kobanik ve Pareç [24] ve Karlofa ve Parvaniç (?) Brvenik ve Klutitce (?) nâm kal'alardur ve Belgrâd'dan cânib-i

(varak 4b) [1] garbisinde olan nehr-i Sava'nuñ arası Sirem ovası bir şahrâ-yı vâsi'a vâkı' [2] olmuştur ve bu nehr-i Sava'da süfün-i şığâr üzere rabt olunmuş, ahsâ(b) yidi [3] ser-cisr-i tavil binâ olunmuştur ki tûli bir mildür. Muğarrer risâle Uyvâr seferinde *ما اغْبَرْتُ قَدَمَا عُنْدِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمَسَّهُ النَّارُ* ³ hadîs-i şerif beşâret [5] işârına ittibâ' idüp o gâzâda bu cisrden 'ubûr vâkı' oldu. **Havâle** [6] Belgrâd'dan üç sâ'at bir yüksek depe üzerinde Gâzî Porça mezârı [7] vardur. **Bataçine** kurb-ı Belgrâd bir benderdür. **Harâm** Semendire'de bir menzîl bağlu bağçelü [8] ve kal'ası taşdandur. **Yagodine** 'arzi sehldedür ve belide-i şagiredür. Sürü [9] yoğdur ve şalavât-ı cem' ikâmet olunur ve Yagodine berâberi cânib-i [10] yeminide iki konak yerde **Harâm-ı 'Atik** dirler Tuna'nuñ öte tarafında bundan [11] biraz yukarı Harâm-ı cedid vardur. Tamışvâr'a tâbi'dür. Biñ altı senesinde Tamışvâr [12] alay beyi Bâli Çavuş feth itdikde tecdid eyledi. **Hasan Paşa palankası** [13] Hişârlık kurbundadır. Berdenik Belgrâd'a giderken berâberinde sol cânibe [14] düşer. **Caçka** nehr-i Morava kenârında Alacaşâr berâberinde şimalde vâkı'dür [15] **Bojadikçe** Yagodine berâberindedür. **Resne** Perâken berâberinde tağ cânibinde [16] **Tomak** Vidin'den yukarı Tuna'ya qarib Ma'den **ipek** bir nâhiye ve kazâdur. [17] **Gragalukça** Belgrâd'a giderken büyük yoluñ şimalinde Yagodine berâberinde [18] bir merhaledür. **Pojegacuk** Belgrâd'dan Bosna'ya iki merhaledür. **Öziçe** yitmiş kadar şahrâsı [19] vardur. Bir vâdide kalilül'r-zirâ' ammâ bağ bağçesi vâfirdür. Hişârı metin şu [20] kenârında minâre mişâl bir kesme kayâ nerdübânla inilür bir şu külesi vardur. [21] Sultân Mehmed Hazretleri Bosna'ya giderken feth itmişlerdür. Belgrâd'dan [22] üç merhaledür. Bunuñ taraf-ı şarkisinde bir cebel ve kab' bir nehr gelip kal'a [23] dibinden geçer ve şehri sağı ider ve Dirin şuyuna qarışur. **Valpova**

(varak 5a) [1] Belgrâd'dan Sarây'a giderken iki menzîl Sava'ya üç sâ'at yol bir [2] cânibi tağ Kolubara nâm nehr tağdan gelüp içine uğrar. Üç ağaç [3] köpri geçüp Sava'ya dökülür. Doğuz câmi'i ve iki hamâmı vardur. [4] **Nehr-i Sava** Venedik ardında Lombardiya tağlarından çıkup garpdan şarka [5] açar. Hırvât ve Bosna ve Sirem diyârların geçer. Ba'de Belgrâd önünde Tuna'ya [6] muntaşib olur. **Evşâf** Bu vilâyet Semendire tağları küçükdür [7] ve altında meydânları var hânları vardur ve toprağı gâyet münbitdür [8] ve bir mertebe ucuzluğdur ki diyârında on beş akçaya bir koyun alınur [9] ve muqaddemâ bu diyâr âdemisi gâyet cenkcilerdür ve her bâr sefere gıtdiklerinde [10] bir at kendi zu'mları üzere Allah yoluna kurbân idüp ve yemin eyleyüp [11] dirler ki düşmânlar gayrı büyüklerinin başların ve ciğerlerin senüñ yoluña [12] ölüp saña taqarrüb idelim dirler. **Faşl** Der-beyân-ı Eyâlet-i Bosna [13] Muqaddemâ ismi Sıklovenya idi ve Bunuñ hududu şimalen Macar garben Istria [14] ki Nemçe'ye tâbi'dür. Cenûben Venedik körfezi şarķen Belgrâd'dur. Bu memleket ba'zı [15] yerlerinin hevâsı şâğdur ve ba'zı yerleri bataklı ve şulidur ve ba'zı [16] yerleri tağdur. Huşuşen şimal tarafınuñ dağlarında gâyet şicâk [17] şulı olup 'azim ıssılık olur. Bu memleketde altun ve zibağ ve hadid [18] ma'deni vardur. **Ahvâl-i Halk** Bu iklimün âdemleri uzun boylu [19] ve koyu tenli ve bunlar kadimî cenķi tayife idi. Türkmân gibi göçer [20] evlüler idi ve bunlar bir güne lu'b-ı cenķ bilürler ki ol tarzla kimesneye [21] mağlûb olmazlar. Meşelâ cenķ mahallinde piyâdesi ve suvârı bir yere [22] cem' ve halka olup şol kadar gird-i iç olurlar ki aralarına şu şızmaz [23] hatta İskender'ün babası Filibo nice biñ 'asker birle bunlara muqâvemet

³ ما اغْبَرْتُ قَدَمَا عُنْدِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمَسَّهُ النَّارُ (Allah yolunda ayakları tozlanan bir kula cehennem ateşi dokunmaz), Büyük Hadis Külliyyatı, Cem'ul-fevâid, Muhammed b. Süleyman er-Rudani, c. 3, s. 191.

(varak 5b) [1] idemeyüp bunlar atlasu azdur ve piyâdesi çokdur. Bu t̄ayife selefde [2] çok memleket zabt itmişlerdür ve ibtidâ kıraları İlr'dür. Bu kıraluñ [3] bir kaç evlâdı kalmışdur. En büyük oğlu babası yerine kıral oldukdan [4] şöñra ale'd-devâm etrâfını gâret itmekle meşğul oldular. Hatta Kıızıl Elma'yı [5] birkaç def'a gâret ve yağma itmişlerdür. Ba'de ehl-i İslâm bunlaruñ [6] elinden alup zabt itmişlerdür. Ancak birkaç kal'aları kalmışdı.[7] Anlaruñ da ba'zısı Nemçe'ye ve ba'zısı Venedik'e tâbi'lerdür. Bu t̄ayife [8] gâyet muhâbbet-i misâfirdür. Hatta bir âdem misâfir kabul itmese anuñ [9] evi ve barķınla ateşe yakarlar. Mukaddemâ günâgün şeylere t̄aparlardı. Cümleden [10] ma'bûd ittihâz idtikleri yıldırım idi. Aña ibâdetleri şıgır boğazlamak [11] olur ve bunlar gökleriñ ve şularuñ ve ormanlaruñ ve rızıklararuñ ve nahuslaruñ [12] ve sa'âdetleriñ hâlıkı başka başkadur ama ol göğüñ [13] hâlıkı cümleye hükmeder ve bunlar yemin itmeden gâyet ihzâz iderler [14] ve bunlar cenkeci olduklarında döşek içinde ölmek tutmazlar. Belki [15] birbirine hayır du'aları döşeginde cân virme dimektir ve beddu'aları [16] ber-'akşdür ve bunlaruñ lisânı Sıqlavon ya'ni Boşnaq lisânıdır ve bu [17] lisân çok memleketlerde müsta'meldür. Bosna ve Hırvât ve Hersek ve Sirem [18] ve İslavin ve Istria ve Semendire ve Bulgar ve Bohemiye ve Lusâhiyeye leh [19] ve Rusya ve Moskov ve Çerkes ve Macar'dan isti'mâl olunur. **Faşl** [20] Der-beyân-ı memleket-i Bosna. Bu vilâyet âl-i Osmân feth itdikden [21] şöñra bir eyâlet itmişler ve sekiz sancağa taķşim itmişler ki [22] sancaqlar bunlardır. Bosna Paşa sancağı, Hersek, Kilis [23] Bozaga, Rehavice, Recte, Diger Çernik, Kırka **Evşâf-ı livâ-yı Bosna**

(varak 6a) [1] bu livâda Hırvât ve Morlak vilâyetleri mülhâkdur. Bu vilâyet [2] yedi yüz seksen beş târihinde Sultân Murâd-ı Sâni Timurtaş [3] Paşa varup müstevli olduķda Bosna hâkimi itâ'at idüp [4] ba'de 'ısyân idüp **ba'de** sekiz yüz altmış altıdan şöñra [5] Sultân Mehmed Hân Üsküb semtine varup Mehmed Paşa'ya gönderüp [7] feth eyledi. **El-bilâd** Bosna ki hâlâ ismi Sarây. Bu şehir Bosna diyârınuñ [8] pâyitahtı ve bender bir mevleviyettür. Ol zamân Sultân Mehmed onda bir sarây [9] binâ itmekle Sarây ismi ile müsemma oldu. Bu şehriñ cânib-i ğarbisi [10] düz şahrâ ve üç tarafı kûh Monlaska nâm bir nehr şarkisinden gelüp [11] vasat-ı şehriña uğrar. Mevlevi-hâne dibinde başı ma'rûf mesiredür. On [12] göz değirmenleri idâre edüp nehr-i Sava'ya karşı ve taraf-ı şarkında [13] bir kal'a-i şağire vardur ve yüz yigirmi mihrâblı bir şehirdür, iki bezistânı ve hamâmâtı [14] ve Hüsrev Beğ camii'nde bir 'azim çanlı bir sâ'ati vardur. Memâlik-i [15] Nemçe ve Macar ve Venedik ve ğayrı gelüp bâzârlık iderler. İstanbul'dan [16] yigirmi altı menzildür ve bu şehir kırbunda bir kilise vardur. İçinde bir tahta kur [17] şun üzerine Meryem Ana şüretini taşvir olunmuşdur. Hastaları getirüp [18] andan şifâ taleb iderler hatta müselmânları i'tikad iderler. **Yeñibâzâr** [19] Üsküp'den Bosna'ya giderken Kos Ova şahrâsı geçülüp ve dört [20] menzilde varulur. Bi-nazir ılıcaları vardur. Saray'a giderken Taşlıca [21] geçülür ve **Vişegrâd** Kıraatâğ kırbunda cânib-i şarkda nehr-i Una tağdan [22] gelüp buña uğrar. Bu dört Teşne kırbundan nehr-i Sava üzerinde vâki' [22] iskeledür. **Bodrafitçe** Kıraatâğ zeyli şarkında Gölhişâr nevhindedür.(Der kenâr) Direm şuyı kenârında bu kaşabanuñ bir meşhür köprüsü vardur. **Kluç**

(varak 6b) [11] bir nâhiyedür sükkânı sarrafdur. **Pozma** Sazne'den aşâğı nehr-i Kûbe üzerinde [2] bir kal'adur. Ma'den Kıraatâğ şarkında nehr-i Una üzerindedür. **Kozarsa** [3] Ma'den'den aşâğı nehr-i Una üzerinde. **Dibucine** (?) Sava üzerinde bir kal'adur. [4] **Derbend-i Sarây** Banaluķa ve Yayçe aralarında bir kažadur. **Bihke** Sava'dan [5] bir miķdâr ba'id bir merhale bir kaşabadur. Kıraatâğ üç sâ'atlık yol şarkında [6] düz şahrâ bir büyük kal'adur. **İstovinar** (?) Nehr-i Sava üzerinde [7] bir kaşaba ve iskeledür. **Yayınçe** Teşne kırbunda kal'ası metindür. **Banaluka** [8] yolu üzerindedür. İki konâķ bir tarafında nehr-i Verbas ve bir tarafında [9] Brava nâm nehr-i kebir gelüp kal'a altında cem' olurlar ve Banaluķa'ya [10] gider. Blava üzerinde bir nehr köprüsü vardur. Banaluķa nehr-i Verbas'ın iki [11] tarafında bir şehirdür. Nehr üzerinde yer yer köprülerden geçerler. İki hişârı vardur. **Özmiyân** Banaluķa'dan bir merhale cenûb Kilis yolu [12] üzere bir nâhiyedür. **Vrta Vakuf** Banaluķa'dan bir merhale Kıraatâğ [13] semtine bir kaşabadur. Andan cebel-i Lesne'dür. **Kamengrâd** bu kal'a meşhürdür. [14] Bunda top dâneleri işlenür. Demir ma'deni daķı vardur. Kıraatâğ [15] Bosna'nuñ ğarb ve şimâle evvelce cenûbunda Kilis'den Varantise (?) yaylaķında [16] andan çekülüp Akhişâr ğarbisinde ve Yan nâhiyesi şarkından geçer [17] ve Yan sükkânı sarraf ademilerdür. Andan nehr-i Blava memba'ınuñ ğarbına varır.[18] **Vuşuklata** nâm ıssız palankayı geçer ve Bodraflinitçe (?) nâm nâhiye ğarbına [19] varır. Ba'de nehr-i Una memba'ından geçer. Bihke ğarbisinde Palay nâm [20] kal'a-yı şağire şarkından geçüp Sin kal'asında nihâyet bulur. [21] **Enhâr** nehr yoluna Kıraatâğ'dan çıķup şimâle şarka aķar. Gölhişâr'a

(varak 7a) [1] uğrar. Andan şarka dönüp Yayçe Vadrâlini (?) yanından bir uçurum yerden [2] nehr-i Verbas'a dökülür. Ol maħal 'azim mehibet yerdür. Cümle bu nehrüñ [3] mecrâsı iki merhale olur ve evvelinden geçülüp min ba'd geçit virmez [4] köprüleri vardur. Nehr-i Una Kıraatâğ'dan çıķup şarka doğru aķar [5] ve Kûbe'ye karşı. Menba'ından Kluç nâm kaşabaya varır. Ba'de Hamza [6] Beg'üñ sarayından Ma'den kaşabasına uğrar. Bundan şöñra sedd virmez [7] olur mecrâsı binâ kılıpdur ve Kozarsa nâm kaşabaya ve Sazne nâm kal'aya uğrar ve andan Kûbe'ye karşı. **Nehr-i Kûbe Kıraatâğ** şimâlinden Bihke [8] semtine gelür. Ba'de Una ile bir olduķda nehr-i Una tesmiye olunur ba'de [9] Bozum (?) nâm kal'aya uğrar ba'de bir 'azim ormanlıķdan Sava'ya [10] karşı. **Evşâf-ı Livâ-yı** İzvornik Belgrâd'dan Bosna'ya giderken [11] yoluñ üzerinde Sava şuyuna Aķ Draga nâm bir nehir

kenârında yüksek [12] yerde bir metin ‘âli hişârdur. Sekiz yüz atmış altıda Sultân Mehmed [13] feth eyledi. Belgrâd’dan Sava’ya gemiler güzer. Bu şehirlere metâ’-ı celb [14] ider gemiler azdur Yanık’dan öte geçemez. **Serebrenice** gümüş ma’denleri vardır.[15] Bu memleket iki ‘azim buñar vardır. İçinden su çıkar Tunca’ya indiklerinde [16] milh olur. **Bu görülen** nehr-i Sava kenârında cânib-i şarkında bir ‘azim [17] tağ kal’ası zeylinde Sava suyu Raca’dan Tuna’ya bir menzil karib [18] olup girü döner. Şark-ı şimâle buña uğrayup Tuna’dan ba’id olur. [19] Belgrâd önüne varınca İşkâdara tarıkınca akup cezire ortada kalur. [20] **Evşâd** Valivye kurbunda bir kaşabadur ve daği bir ismine şahin [21] yuvası dirler. Nehr-i Efsaba’nuñ (?) iki cânibi uçurum sengistân [23] ve kal’a bir yüksek kıya başında ancak bir yirden çıkılır bu iki

(varak 7b) [1] livânun ba’zı evşâfını zikr idelim. Bu vilâyet ekşeri [2] tağlıdur ve yerleri çaydan münbit değüldür. Bunda latif toğânlar [3] ve şahinler olur. Altun ve gümüş ma’deni vardır. Koyunu çokdur ekşeriyâ [4] Venedik vilâyetine götürüp fûruht iderler ve şığır ve yapâğı daği vâfirdür.[5] Koçur’a ve Dobro Venedik’e getirüp andan Frengistan’a götürürler. Bu vilâyet [6] halkı selefde hayvânât postını giyüp mitlerine ‘ibâdet iderler idi. [7] Ya’ni ateş yakarlar idi ve müddet-i ‘ömürlerinde üç kere gûsl iderlerdi. Biri ibtidâ [8] toğduğı vaķit biri nikâh uğurlanup ‘avretiyile cimâ’ idicek vaķtin [9] ve biri öldüğü vaķit meyyitini gûsl iderlerdi ve bunlar muķaddemâ mağâralarda [10] tavaṭṭun itmişlerdi ve ekşer eyyâmda sâz u söz birle meşgûller idi. Ve ‘âdetleri [11] bu idi ki bir esir aldıkda başını kesüp kafasından kanını içerlerdi ve birkaç [12] esiri Merih’e kurbân iderlerdi ve kadimde başka kraları vardı. [13] Şoñra ikinci Sultân Mehmed İstefanu nâm kralı esir idüp derisini [14] çıkarmışdur ki ol kral Bosneviler memleketini zabt ider idi çünkü [15] bu kral katl olundu. Macarlar gelüp diyârlarını zabt eyledi. Şoñra [16] Âl-i Oşmân’dan Sultân Mehmed Hân veziri Maḥmud Paşa Biladiviku nâm [17] kralı katl idüp bu vilâyetini zabt eylemişdür. **Garbiye** Bu Bosna [18] vilâyetinde olan ‘âli tağlarda şouķ şulu yaylaķlarında Uren nâm [19] bir nev’ murğ hâşıl olur ki cüssede țana kadardur ve dâ’imâ şu içinde yatup [20] ta’biş ider ahâli i’tikâdında ‘an şahşına münḥaşır gicelerde gündüzlerde [21] bir tağdan bir tağa bir âvâz ider berk-i hâtif gibi geçerken görünür [22] lakin gündüzlerde bir siyâh top gibi görünür. Gice kırdı şu’le-i âteş gibi ziyâde olur. O çirkin bedeninde nice şerer gibi münevver eczâ-yı nûrâniyye mütefażzıl

(varak 8a) [1] ve etrafa yayılup mużmaḥil olur. Nümâyân olduğı sene halk teşâm [2] iderler. **Evşâf-ı** Memleket-i Hırvât. Bu vilâyet kadimden Liborine [3] nâm kral zabt iderdi ve hudûdu şimâlen nehr-i Sava ğarben Vened(ik) ve Românya [4] cenûben Venedik körfezi şarķen Bosna hudûdudur. Selefte taḥtı Fiyume ve hâliyen Harem [5] kaşabasını taḥt itmişlerdür ve bu vilâyet en mu’teber [6] kal’ası Botubna âl-i Oşmân Paşalarından Ḥasan Paşa tecdid eyledi. [7] Daği Koştanca, Banâluķa’dan bir merhale bir küçük metin kal’ası nehr-i [8] Kûbe vasaṭına aṭa gibi vâķi’ olmuşdur. Buña karib Gradişķa kal’ası [9] Dubnice Kûbe üzerinde bir büyük kal’a nehr-i Sava buña karibdür ve daği kal’a-i [10] Sisak, Vuķovar, Destunitçe (?) ve Tugrad (?), Novgrad ve Kalıntat (?) kal’ası ve l-hâşıl [11] bu memleket dört bölüğünden üç bölüğü Âl-i Oşmân hükmündedir. Bu vilâyet [12] ğâyet münbitdür. Buğdayı ve üzümü ve meyvesi ve koyunu çokdur. Ḥuşusen [13] deryâ semtine olan yerleri buğday mekânıdır ve bu vilâyetün serḥaddinde vâķi’ [14] bir kal’a adına Sin dirler Malta karası dirler halkı ğâyet yaramazdur ve ehl-i [15] İslâm sultadır. Hâķimi İpeçler(de)ndür. Bu kadar zamân bu ta’ife fesat iderlerdi.[16] Bosna paşaları mühim itmezler ki bu kal’ayı feth itmeye **Evşâf-ı** Vilâyet-i Morlâķ. Bunuñ halkı ekşeri haydutluk iderler. Bu vilâyet [17] Bosna paşası zabt ider lakin birkaç kaşaba Nemçe’ye tâbi’dür. Bu vilâyet [18] Oğulin ve Buruşek ve Brinçek ve Paralet ve Bilayi ve Rice (?) ki buñlar Şaḥra-yı Liķa’da vâķi’dür daği Novi Liķa’nuñ miyânında vâķi’dür ve Likâ’nuñ [19] naḥiyesine tâbi’dür. Mazen (?) yaylaķı anuñ ğarbisi Zıkarḥine (?) naḥiyesidir. [20] **Koṭar** Bu bir naḥiyedir. Livâ-yı Kırķa ve Velika naḥiyesinuñ miyânında vâķi’dür. [21] Birkaç kal’a vardır. **Evşâf** Livâ-yı Kırķa ve hudûdu bir tarafı Hersek

(varak 8b) [1] livâsı ve bir tarafı Venedik körfezi ve bir tarafı Morlâķ vilâyetini ve bir tarafı Kilis [2] livâsı tûli üç menzil ‘arzi iki menzil pây-ı taḥtı Knin’dür. Otuz pâre kal’ayı [3] müstemildür. **Nehr-i Kırķa** Harsusta (?) nâm yaylaķ dibinden çıkup şarķa ve ğarba [4] aķar. Ba’de Kifen’e (?) varır ve anda Bukutsa (?) nâm mişe-zârı geçüp bir menzil [5] İşkıradine’ye varır ve kal’ası Venedik körfezine muñşab olur. **Delet** (?) [6] İşkıradin’den üç sâ’at ba’iddür. Daği Dazlina ve Dubrafitçe ve İstoriçe [7] bunlar birbirine karibdür. Koṭadik (?) ibtida kal’ası, Karin kenâr-ı baḥrde andan [8] Novigrad’a altı sâ’at ikisinüñ deñizde bir dik bir merhale andan [9] Sedd-i İslâm ve andan Policnik ve daği Varoş ve daği Nadin kal’ası büyükdür.[10] Varma (?) bunlar Zâdara ğarbinda kalurlar. **Nunis** kal’a ve naḥiyedir. Nehr-i Kırķa [11] üzerinde vâķi’dür. **Udune** bir büyük kal’a ve naḥiyedir. Nehr-i Kırķa [12] karibdür. **Bilân** (?) Sedd-i İslâm kurbunda bir kal’adır. İki kapudânı vardır. [13] Zâdara deryâ kenârında bir metin hişârdur. Kara cânibi kırķ zirâ’ mikdârı [14] deryâ tarafını sâde bârû üç yüz kadar tûli vardır. Bir cezire gibidür. Ancak [15] kırye bir köprüsü vardır. Hâlâ Venedik hükmündedir. Venedik şehrinden yüz elli [16] mil kadar ba’iddür. Bu kal’a yedi kere Macar elinden kurtulmuşdur. Aḥir-i kâr [17] Venedik şatun almışdur. **Evşâf-i Livâ-yı Kilis** baḥr-i körfez kenârında [18] bir livâdur. Kal’ası şa’b taşlığı bir bayırda vâķi’ kapusu ğarba ve önünde ḥarmân kadar biraz yeri vardır. Solini nâm kal’a dibinden geçüp Lincarin (?) [19] nâm kal’aya uğrar ve deryâya karşıdır. Hâlâ bu kal’a Venedik tâbi’dür.[20] Ehl-i İslâm’dan hile ile almışlardır. İsplite Brassâ nâm aṭa [21]

karşusunda deryâ kenârında düz yerde Venedik tâbi' bir al'a ve iskeledür. Kilis'den bir sâ'at ba'iddür. Taraf-ı yesribden sâbıan nâzır oturur idi.

(varak 9a) [1] Bundan adem Gabela iskele idi. Şibenik kenârında bir bardür. Venedik [2] tâbi' bir hişâr sa'b taşlı yerde vâki' sâbıan taraf-ı yesribden [3] emin oturur idi. İki mil kadar bir divâr iata eylemişdür. **Boluna ve Rihela** (?) [4] **ve Kevize** (?) ortasında vâki'dür. Saray'dan Isıradin yolu üzere [5] altıncı menzil bir aşabadur. Isıra Ahişâr urbunda al'ası metindür. Hersek Bei Mamud Be seyfle feth itmişdür. **Bolunsa** (?) Kilis'e tâbi' [6] bir nâhiyedür. **Nelcum** (?) nehr-i Kıa'nun kenâr-ı cenûbisinde osutya'dan [7] aaı bir al'adur. Kilis'e tâbi'dür. amlı 'azım dalar eteine vâki' köprüden [8] inilüp üzerine varılır. aşşâbli nâhiyesi bundan sarây tarafına düşer. [9] Mabeyni bir meraledür. **Göli Hişâr** Ahişâr'a arib biri bu ay [10] ve göl içinde vâki' olmuş bir hişârdur. **Vrlıa** ve **Zımanşsa** Helvine arasında [11] nehr-i etine bua uğrar. Novasil deryâ kenârına aribdür. Kuprez [12] Ahişâr urbundadır. Sin Helvine'den bir merale cenûba andan [13] Kilis bir merale cenuptadır. **Blay** Karaa arbından bir al'adur. Kilis [14] tâbi' **Glamo** Bekesa (?) urbunda bir nâhiyedür. **Modine** Özmiyân urbunda bir nâhiyedür. Kerzâde (?) cebel-i Lesna ile araa ovasında bir nâhiyedür. [15] Bu nâhiyeler Kilis(e) tâbi'lerdür. **Faşl** Der-beyân-ı Livâ-yı Hersek Bu ülkenün [16] ismi Dalmâsya dirler. Bu livâ Sarây'dan iki merale cenûba vâki'dür ve İstanbul'dan [17] yigirmi beş menzildür. Muaddemâ baş şehri Şibenik'dür. Gabele ve Mostâr [18] urbundadır. Bundan kenâr-ı bare bir günde varılır. Boşa'dan şimâle vâki'dür. [19] **ızıl Göl** al'ası bayırdan aaısı aarsular ve şahrâ ve al'a urbunda [20] bir göl vardır. **Blagay** Kluş al'a urbunda vâki'dür. Gabele Mostâr [21] şuyu üzerinde bua Sedd-i İslâm dirler. Bunda emin oturur ve kır ae

(varak 9b) [1] vazifeli uyudan köz bundan tuz götürüp şatarlar. **Gabela** Lezte nâm [2] aadan yigirmi mil ba'iddür. **Mostâr** Neretva nâm ırmâ-ı kebir üzerinde [3] içinde bir göz 'azım köprü vardır. İki başı 'azım uledür. Bu köprüyü [4] Sultân Süleymân binâ itmişdür ki âfâkda bu köprü meşhûrdur. İstanbul'dan [5] yigirmi yedi meraledür. **Bocitek** nehr-i Neretva üzerinde bir al'adur. [6] **Novasin** Bosna vilâyetinde vâki' lakin Hersek'e tâbi'dür. Brodar [7] Maa(r)şa nâhiyesinde bir al'adur. apudânı vardır. Venedik tâbi'dür. Sâbıan [8] İbrâhim Paşa feth itmişdür. **Omuş** deniz kenârına arib Venedik tâbi' [9] balı baeli nehr-i etine bunu urbunda geer **Bracsa** aasına karşı [10] düşer bundan Maarsa yirmi dört mildür. Taşlıca Yeibâzâr'dan [11] Bosna yolu üzerinde Hersek(e) tâbi' Hersek Beyinün tatıdır. Aşaa (?) [12] Hersek'den bir nâhiyedür. Murâdiye urbundadır. **Nova** Hersek'ten Venedik tarafında [13] Dobra kenârında Hersek'e tâbi' bir al'adur. İstanbul'dan yigirmi yedi [14] menzildür. al'a-yı mezbûre Devac'dan (?) arapel (?) üzerine yüz mildür ve Dobro [15] Venedik'den şark ve cenûba kır mildür. Bu kenârlarda ou(r) körfezi [16] ve Budva nâm al'a Novay ile Ülgüm arasına vâki' olur. oor [17] ondur körfezi nihâyetinde bir mevzi'-i mürtefi'de vâki'dür. Nova ol körfez [18] azına şimâl cânibine büyük kenâra düşüp anula oor beyninde Rise [19] nâm bir al'a daı körfeze nâzır vâki' olmuşdur. Ehl-i İslâm bu Rise [20] al'asını hâreb itmişlerdür. **utavala** (?) Novay ile Dobro Venedik arasında [21] bir nâhiyedür. Bua arib Skolitse (?) Ovası vâki'dür. Ve andan **utavala** (?) [22] nâhiyesi olur. Ve'l-hâşıl bu semtün birkaç al'aları vardır. [23] İhmâlden nâşi Venedik zâbt itmişlerdür. Kilis ve Şibenik gibi

(varak 10a) [1] bâ-huşuş oor al'ası ki alınması âyet mühimdür ve ehl-i İslâm'a [2] nâfi'dür ki cüz'i te'kidle feth olur. Hatta birkaç kerre mübâseret olunmuşken [3] ba'zı erbâb-ı devlet taraf-ı küffâr olmala def'ine sa'y itmişlerdür.[4] **Evşâf-ı** Vilâyet -i Hersek. Hevâsı mu'tedil ve topraı münbittür [5] ve yemişi boldur ve altun ma'deni vardır hatta Baroş nâm kral yüz yigirmi [6] beş vaıyye kadar altun ımı bulmuşdur. Yaban hayvânı sır ve oyunu [7] çodur ve senede ikişer kerre uzu yitişir ve uşları ve balıkları hesâba [8] gelmez ve hâlık güzeldür ve mizâları avidür ve cenkci avimdür ve 'ahdine vefâ-dârdur [9] ve güzel ülfet iderler ve ekşeri kırmızı ve mâvi giymeye mâyillerdür ve 'avretleri [10] beyaz esbâb giyüp başlarına kırmızı ve ayrı marame bâlanur olâblân [11] işlenmişdür ve oor'da arb-anesi vardır ve bu vilâyetün ekşer metâ'ı şem' [12] ve urşun, zift ve mum yaı ve postlar ve telâtin ve incir ve bezirit [13] yaı ve bu maûle şeylerdür. Venedik ve ızıl Elma tarafına gidüp fûruht iderler [14] ve dirler ki her bâr ki Venedik'e cenki lâzım olur cenki ve uvvetli bu Hersek âdemlerinden [15] cem' iderler. **Evşâf-ı** Vilâyet-i Dobro Venedik. Bu vilâyet Hersek'in bir kısmıdır. [16] Venedik körfezi kenârında vâki'dür. Tulu Malinton'dan Sâbin Cilun'e (?) [17] varınca kır altı mildür. 'Arzı muhtelifdür ki ba'zı yeri sekiz mildür ve ba'zısı [18] eksikdür. Bunu iki şehri vardır. Biri eski Dobro Venedik'dür biri [19] yeni Dobro Venedik'dür. İkisi bir cebel-i 'azım dibinde mukem hişârdur. Öni [20] aık kenâr-ı deryâ olmala denizi hâde ile götürüp limân itmişlerdür ve hâlık [21] ekşer Latin ve Venedik ile 'adûdur. Nevâhisi vardır ve birkaç cezîre bunlara [22] tâbi'dür. Senede on bin altun cizye getirürler. Venedik'ten beş yüz mil [23] ba'iddür. Bu şehrün sükkânı bâzırganlardur ve müselmânlar tarafından daha ço

(varak 10b) [1] tüccâr gelür gider, bunu limânı âyet laıfdür. Gice demir zencir birle şebt iderler [2] ve bunu urbunda Uskubu yahud Keruman bir al'a daı Venedük'e tâbi'dür [3] ve bunu için Dobra Venedik'li ço kerre aa 'arz idüp bu al'a bizim olsun [4] diyü râzı olmadılar. Zirâ limânı âyet mazbut olduğundan mâ'adâ Dobro Venedik [5] üzerine havâledür. Hatta dirler ki eer bu al'a bunlar zâbt itmiş olsalar ol semtün [6] deryâsını zâbt

idüp gemi bile geçirmezler idi. Ve dağı Augusta ve Şalide [7] ve Mizo (?) ve Dendarin (?) ve Sintampri (?) nâm kal'aları beyzâdelere beydirdi. [8] Dobro Venedik adına Ragusa dirler ve İstanyu (?) bir küçük cezire üstündedir. [9] Vetricina (?) ve Sabyun (?) ve Çilo (?) kaşabaları Ragusa'nun mağrib tarafına düşer. Ve Dobro Venedik beş limanı vardır ammâ üçü mu'azzamdır. İçlerine [10] donanma girer. Hatta birine sekiz yüz çekdüri sığar. Bu vilâyetün hevâsı mu'tedildir [11] ve kötürüm hastalığı hiç eksik olmaz. Bunların hubûbatı senede iki kerre [12] hasâd olur. Gerçi yerleri taşlıktır. Ammâ ol semtün halkı gâyet rençber [13] olmağın lafif tarlalar ve bağlar, bağçeler peydâ itmişlerdi. Miyveleri çoktur. [14] Hüşüşen limon ve turunc ayva ve gül ve bu vilâyet âdemleri gerek er ve gerek [14] 'avrat hanedâr olurlar ammâ kasîrî'l-'ömrüdür. Ol vilâyetde seksen [15] yaşında âdem bulunmaz ve bu vilâyet halkı tannâz ve hasis olurlar ammâ [16] gemicilik şan'atında üstadlardır. Misâfir olmazlar hatta anda varan âdem kir ile [17] oturur ve 'avretleri mestüre değildir. Fransız gibi her biri bâbü'l-vakdet [18] ve kızlarını yigirmi beş yaşına varınca ere virmezler. Bunların lisânları Sıkkavon [19] ve beyleri Talyân lisânı tekellüm iderler. Ve bunlar başlarını trâş iderler [20] Macar'ın 'aksidür. Mahzâ Macar bir cem' yirin trâş idüp aşâğısını itmezler. [21] Bunlar aşâğısını trâş idüp bir cem' yiri ki bütün devesüdür trâş itmezler.

(varak 11a) [1] Bunların başka sikkeleri vardır ammâ beynlerinde İtalya ve Macar ve müselmân [2] aqçaları dağı geçer ve bu vilâyete Bosna'dan beher ay bir kârbân gelüp [3] şem', 'asel ve ipek ve mücella soflar ve kurşun gibi metâ' getirürler ve bu [4] vilâyetün cebe-hânesi mükellefdür. Şöyle ki beş yüz top ve tüfenk [5] ve bu maqûle âlât-ı harb çoktur ve bunların yedi çekdüriden ziyâdesin [6] Venedik'li yaşâğ itmişlerdir ve hâliyâ beş pâre gemi dâyimü'd-dehr hâzîr [7] ve müheyâdur ve bunların kurbunda Ostun (?) nâm bir kal'a vardır ki nâhiyesinde bir tuzlası [8] vardır. Kırmızı tuz çıkâr ve bu vilâyette on iki beğler arasında kuvvet ile [9] zabt olur ve kânunları oldur ki fenâr gibi üstü örtülü bir şanduka [10] ları vardır. Aña baluta dirler. İçine altun yaldızlı elma kadar bir top [11] komışlardır. Her ay âhirindeki beğleri tebdil idicek iptidâ ol sandukayı [12] ortaya koyup ol on iki beğler etrafına durup cümle bir def'ada şanduka [13] el şoşarlar. Ol yıldızlı elma kangısının eline girerse anı Duğa iderler. [14] Ol ay içinde düşen ahvâli aña tevfiğ idüp yine cümle müşâvere [15] iderler ve ol Duğa aşlâ ol ay içinde sarâyından taşra çıkmaz. Ve bu semtte [16] birkaç cezire vardır. Biri Lagosta Korşulceziyesine karibdür. Bunda zeytun [17] çok olur dağı Malide ceziyesi tûl otuz mildür dağı Sen Andrea cezire [18] si ki sâhile karibdür dağı Mizo ve Löpana (?) ceziyeleri dağı San Pietro ceziyesi ki [19] bağlı bağçeli ve envâ'-ı miyveleri çoktur. **Faşl** Derbeyân-ı memleket-i [20] İslavis. Hâlâ bu vilâyet üç livâdan ibâretdür. Biri Pozega ve birisi [21] Cernik ve biri Rehâviye ve hudûdu şarken Sirem şahrâsı garben Istria [22] şimâlen Macar, cenûben Hırvât ve bu memleket pâyitaht olan şehri [23] Zağrâbiye dirler. Kal'ası gerçi büyüktür ammâ çendân metin değildir. Ol semtün

(varak 11b) [1] keferesi gâyet hafv üzerine ehl-i İslâm bu kal'ayı almasunlar diyü zirâ [2] bu kal'a ol semtün miftâhdur. Bu şehriñ ekşer sükkânı bâzârgânlardur ve bir şehir [3] dağı vardır adına Kopronisa dirler. Bunun kal'ası metindür ve Zirinoğlu vilâ [4] yetiniñ inhitâridur. Ehl-i İslâm ihmâl idüp almamışlardır. Buña [5] karib Dresdin kal'ası vâki'dür. **Evşâf-ı** Livâ-yı Bornaga nehr-i [6] Drava üzerinde nice kılâ' ve bilâd müştemildür. Bunun kal'ası portal-ı refi' [7] üzerinde vâki'dür. Hişârı metindür. İstanbul'dan yirmi beş [8] menzildür. **Despot**, Brodiçe (?) Belgrad'dan Budun'a giderken Ösek [9] beraberinde Bosna tarafına şimâle bir kazâdur. Evşâf-ı Livâ-yı Cernağ [10] Kaniye Banaluğa mabeyni nehr-i Sava kurbunda vâki'dür. Bundan Koba [11] şuyı üzerinde Kostonca bir menzil maşriğa düşer ve Bojaga bir menzil [12] garbe ve şimâle düşer. **Evşâf-ı** Livâ-yı Rehâvice düz ovada vâki'dür. [13] Etrafını şu ihâta itmişdir. **Bakova** Belgrad'dan Budun'a giderken Ösek [14] beraberinde bir kaşaba ve kazâdur. **Etna (?)** Ösek beraberinde sol cânibindedir. [15] Ova(?) nehri kenârında bir kazâdur. Ösek, nehr-i Drava üzerinde [16] Belgrad'la Budun arasında bir kal'a ve kazâdur. Bu Ösek belide-i şagiredür [17] ve hişn-ı muhtaşarı ve şalavât-ı cem'a ikâmet olunur ve bu Drava bir 'azim [18] şudur. Ösek o nehrin şarkisinde ve Ösek garbisinde Drava [19] şuyı iki fersah kadar bahire mişâl yayılıp üzerinde cisr-i tavil [20] binâ olmuşdur. On sekiz biñ zirâ' mikdârı ve atbaşı bir menzildür. [21] Ova nâm palankaya varulur, şehriñ öñü dñnbâz gemiler üzerinde biñilür [22] 'amikdür, öte yakası bataklı olmağla kazıklar üzerinde yüksek [23] kübra tahtaları döşenmişdir ve anda Sulţân Süleymân dört büyük

(varak 12a) [1] top alıkoşdur, biri ol nehre batmışdur ucı hâlâ andadır ki [2] her biriniñ içine bir âdem girer gâyet büyük toplardur. **Faşl** [3] Der-beyân-ı Livâ-yı Sirem Bu nâhiye Belgrad muqâbelesinde bir tarafı nehr-i Tuna [4] ve bir tarafı nehr-i Sava bir şahrâ-yı vâsi'-a-i mümteddür. Kılâ'ı vâfir ve etrafı [5] tilâl ve cebel vâki'dür. Ekşeriya nevbâhar şeklinedür. Ekini meşhûdur ve köyleri [6] yer altındadır ve halkı arabacılarıdır ve araba kullanmakda gâyet mahâretleri [7] vardır ve bu livâ kazâları bunlardır. İslankama, Belgrad muqâbili üç [8] sâ'at bir kal'adır. Zemun Tuna kenârında Belgrad muqâbili bir mağâl refi' [9] kal'ası vardır. **Mitroçça** Belgrad'dan Budun'a giderken iki merhâledür. Sirem [10] içinde büyük yolda Sava'nun kenâr-ı garbinda düz yerde bir kazâdur. [11] Bundan Ösek iki menzil arada Sotin nâm bir karye bu kaşaba bir belide-i [12] şagiredür. Câmî' ve hamâm ve şük-ı muhtaşarı vardır. **Raca** Sava kenârında [13] Mitroçça'dan Sarây'a giden yol üzerinde niş merhâle bir kazâdur. Porsuk şuyı [14] arada gemiyle geçülüp varılır. **Vulkovâr** Belgrad'dan Budun'a giderken Tuna [15] kenârında bir

każâdur. Sotin ile Ösek miyânında düşer bunun palankası [16] ahşâb ve tabanı mebnidür ve bir nehr-i sagiri vardır. **İloğ** Sirem'den Tuna kenârında bir kal'adır. Belgrâd'dan üç merhale **Varadin** sağ tarafına düşer [17] arası az yerdür. Nehr-i Tuna'nun şat cenûbundadır ve kenâr-ı nehr-i Tuna'da [18] bir tell-i 'azim ve mürtefi' üzeri mebnidür hişn-ı haşindür. Sonburg cânib-i [19] şarkındadır. Benha (?) nişf merhaledür. Merhûm Sulţân Süleymân bu kal'ayı [20] elli gün muhâşara etdikten sonra feth oldu ve ol vâkt târih sene [21] tokuz yüz otuz ikide idi. **İrik** Belgrâd'dan Budun'a giderken bir günlük yol [22] sağ cânibinde bir kal'adır. **Mesâfât** Bosna Saray'dan Banaluğa'ya

(**varak 12b**) [1] tarik-i Ekşisu geçilür. Bu Esvâce nâm kaşaba andan Trav(n)ik kaşaba andan [2] Batiçna andan dağ içinde Trebo (?) iki hân andan Banaluğa, Sarây'dan Budun'a [3] tarik-i Bosvace andan Travnik andan yayla ve nehr-i Baluna geçülüp andan [4] Yayçe andan nehr-i Verbas geçilüp Terve (?) yaylasına varılır. Andan Banaluğa [5] andan nehr-i Kûbe üzerinde andan Koştance andan Sava üzerinde Çernağ [6] nâm kal'a andan Bozâga andan Duhaviçe yaylası geçilür. Nehr-i Drâva üzerinde [7] Beço kal'asına varılır. Andan Sigetvâr andan Kobân andan Kanije berâberi [8] geçülüp Şimaţorna'ya varılır. Andan İstolni Belgrâd andan Erhiye (?) andan [9] Budun Sarây'dan İskradin tarik-ı Bosvâce andan Travnik andan Kaşaplu [10] (...) andan Akhişâr andan yayla geçilüp Köprez nâhiyesine varılır. [11] Andan Helvine andan nehr-i Çetine geçülüp andan Vehlika andan Derbağ andan [12] İskradin Banaluğa'dan Kilis'e tarik-i Özciyân nâhiyesine andan Medne [13] nâhiyesine andan Yekesne nâhiyesine andan Glamuç nâhiyesine andan Helvine [14] andan nehr-i Çetine geçülüp Sin kal'asına varılır. Andan Kilis'e gelinür. **Faşl** [15] Der-beyân-ı Eyâlet-i Tameşvâr. Gerçi bu vilâyet Semendire'nün ikinci kısmıdır [16] lakin Tuna'nun beri tarafında vâki' olup ve Macar'a muttaşıl olmağla Macar'a [17] ilhâk olundu. Bu eyâlet altı sancağdır. Peçkerek, Çanât, Tameşvâr [18] Göle, Libve, Morava, Yanuba [19] **Evşâf-ı** Tameşvâr bunun hişârı 'amik [20] şu içinde bir ceziredür. Etrâfi sazlık ve bataklıkdır. Mümteni'ü's-sülûk [21] iç kal'anun ardı göldür. İki cânibi Tamiş suyu cihât ider. İç kal'a [22] köprü ile geçilür. Üç kapısı vardır. Bir şahrâ-yı vas'iyeye Belgrâd'dan Tuna [23] geçilüp üç günde varılır. Bunda bir beylerbeyi hükm ider. Bançova bir küçük [24] kaşabadır. Tameşvâr'a tâbi'dür. **Arad** Tameşvâr şarkında bir menzil tağ içinde

(**varak 13a**) [1] bir palankadır. Göle każâsına tâbi'dür. Nehr-i Mureş yanından geçer. Bunun kırbunda [2] bir mağz geçidi vardır. Ancak ol geçidi re'âyâ bilir ve bu nehr Beçkerek'e varır. [3] Renilte (?) Tameşvâr cenûbunda bir palankadır. **Brazava** nâm bir nehr geçer. **Ve Riçe** [5] Renilte'den (?) bir menzildür. Bu palankanın şuları âbâdandır. Bundan Harâm-ı cedid [6] bir menzildür. **Çakova** Batiçve ve **Verseçe** beylerinde vâki'dür. **Livâ-yı Yanık** Tameşvâr [7] şimalinde vâki'dür. Bu kal'a vezir-i 'azam Köprülü Mehmed Paşa sene biñ [8] altmış sekizde feth itmişdür. **Livâ-yı Lipva** Erdil serhaddinde Moreş şuyu [9] kırbunda Tameşvâr'dan üç menzildür. Yanve'den garba düşer. **Livâ-yı Morova** [10] Semendire'den aşâğı Tuna'nun Tameşvâr tarafında kenârda bundan nişf [11] merhale aşâğı karşıda gögerçinlik vâki'dür. **Lokve** (?) Morova'ya tâbi' bir kal'a. [12] Bağlu bağçelü Tuna'dan bir miqdâr ba'id olmağla şuyu kıyulardan alınur. Bundan [13] aşâğı nişf merhale kadardır. Enkuve / Enkuh (?) bir harâbe hişâr vardır. Andan Demür [14] kapu bir menzildür. **Demürkapu** nehr-i Tuna'dan bir taşlı mağaldür. Ancak bir yerde [15] gemi geçer. **Arşova** Tuna'nun Tameşvâr tarafında Murâdiye(ve) tâbi' bir każâdur. [16] Demürkapu ağzındadır. Eflâk serhaddidür. Sancağ beyi vardır. Bunun taraf-ı [17] şarkisi nehr-i Cerna dirler bu sancağa tâbi'dür. **Mehâdiye** Cerna ırmağı bundan geçer. [18] Ve Tuna'ya karuşur. 'Abdü'l-mü'min Beğ Erdil elinden feth itmişdür. **Livâ-yı Peçkerek** [19] Belgrâd'dan görünür yerde Tuna geçilür Tameşvâr'a giderken bir günde varılır. [20] Tamiş şuyu üzerinde bir aţadır. Şuyu iki bölüp etrâfa yayılır [21] şarı çiçeklü 'azim binâ kadar iki yerde asma köprüsi kurılır. Gemiler Tisa'dan [22] gelüp dâhil olur. **Livâ-yı Canağ** Mehmed Paşa istimânla almış [23] idi, girü kâfir elüne girüp biñ yedide Çâdırcı Paşa zabt [24] eyledi. Etrâfında Tağa (?) ve Kalatka (?) ve Şakve (?) ve Şemloğa (?) nâm kal'alardır.

(**varak 13b**) [1] Tameşvâr'dan Segedin tarafına düşer. **Livâ-yı Bula** Bu kal'a tokuz yüz yitmiş [2] dört senesinde Pertev Paşa feth idüp ve kırbunda Bena ve Lâgoş nâm [3] hişârları daği feth itmüşdür. Arağ şarkisinde bir menzildür. **Faşl** [4] Der-beyân-ı memleket-i Varat Bu kal'a Macar ve Erdel memleketlerinin kilididir. [5] Bu şehrin bir metin kal'ası vardır ve bir mil yerde bir hâr şuyu vardır. [6] Niçe hastalara devâdur ve bu şehr bir seddi 'azimden hicretün biñ yitmiş târihinde [7] fermân-ı pâdişâhi birle serdâr-ı 'azim 'Ali Paşa muhâşara idüp kırk [8] gün (...) feth idüp bu kal'anun yedi varoşu vardır. Her bir varoşunu [9] bir şehr i'tibâr iderler haftanın her bir gününde birinün bâzârı durur. [10] Ve şehr içinde şarı Kriş nehrî câri olur. Önünde bir vâsi' [11] şahrâsı vardır. Vâfir bağ ve bağçesi vardır ve ağar şuları çokdur ve bi'l-cümle [12] varoşlarında yirmi biñ kadar çengci çıkar ve buña karib bir büyük şehr [13] vardır. Adına Dobrocuğ varoşu dirler. Harameyn-i Şerifeyn vâki'dür. **Ökvâr** [14] Bu şehr nehr-i Una kenârında vâki'dür. Buña karib Çarbatağ (?) ve Zemli (?) kal'aları [15] vardır. Zetmar nâm şehr Zamos ırmağı kenârında bir metin kal'ası vardır. [16] **Kaşa** şehri. Bu şehr Macar fevkâninün baş şehridür. Harnağ ırmağı kırbunda [17] vâki'dür. Muqaddemâ hâkimi Nemse tarafındadır ammâ topçuları Macar'dandır. Şöyle ki [18] cümle cebe-hânesi onların elindedür lakin sene biñ toksân üçde Budun [19] vâlisi İbrâhim Paşa bu kal'ayı almışdır ve Macar beğlerinden Kurs Beği dirler [20] bir kimesneye virmüşdür. Ve'l-hâşil bu kal'a meskeni bâzârgândır. Bir cânibi [21] bağ ve bağçe ve şahrâ ve bir cânibi bir büyük tağdır. Şuları cereyân idüp [22] hezâr

dürlü şükûfeler birle karinedür. Vinse Bu kal'anuñ bir cânibde bir nehr-i [23] kebir aqar ve bunuñ hişarı üç kıatdur. Evleri sâfi kârgir binâ olup

(varak 14a) [1] her bir ev içinde bir buñar vardır ve esvâkı cümle taş döşenmiştir.[2] Ve şehir ortasında bir kilise üzerinde bir büyük sâ'at vardır.[3] Ve'l-hâşıl bu şehir Eğri şimalinden iki merhale kadar ba'iddür. **Tokay** [4] Bu şehriñ dağı laţif bağları vardır. Tise ve Borod ırmaqlarınıñ [5] kırbunda vâkidür. **Livâ-yı Filek** bu kal'a bir yüksek taş üstünde [6] düşmüştür. Bunuñ kırbunda bir mağarada bir buñar vardır. Şuyu çıkar ve insân [7] süretinde taş olur. Ve buña karib livâ-yı Seçen vâki'dür. **Faşl** [8] Der-beyân-ı Eyâlet-i Eğri. Bu kal'a Eğri nâm nehr kırbunda vâki'dür.[9] Kal'ası gâyet metindür ve hevâsı güzeldür ve kaşabası ma'mûrdur.[10] Bu kal'a ol semtün serhaddidür. Ve'l-hâşıl bu Eğri kal'ası [11] istihbâr-ı serhaddür. Memâlik-i İslâmiyye'de Macar'ın bir ma'mûr şehri [12] ve kal'asıdır. Şahrâsında bir nehr-i sagir cereyân eder ve hişâr divârına [13] uğrar. Bundan dört menzil ba'iddür. Bu kal'anuñ hişarı Galaţa [14] hişârından büyükdür ammâ suvârı çokdur ve bu kal'anuñ fâtihi Ebu'z-zafer [15] Sulţân Mehmed Hân-ı sâlisdür. Sene biñ dört şevvâlinün âhirinde [16] Dâr-üs-salţanatü'l-'aliyye-yi Kõstantaniyye'den 'inân-ı 'azîmeti cânib-i küffâra [17] şarf u teveccüh idüp sene biñ beşde şaferü'z-zafer gürresinde [18] güzide kılâ'-ı Macar olan Eğri muhâşara etdikde Şûr-ı Eğri mevâzı'-ı[19] müte'addideden toplar ile göz açdurmuyup yevm-i şânide hâriç [20] şûr-ı bûk olan râbita duhul olup şehir-i mezkûrñ on birinci [21] gününde iki yoluñ dağı hişârları zabt olunup şehir-i mezkûrñ [22] on üçüncü gün hişn-ı haşin'i feth olunup içinde mahbus olan [23] biñ neferden ziyâde ehl-i İslâm tahtis idüp ve kal'ayı

(varak 14b) [1] zabt idüp **livâ-yı Hatvân** Eğri'nün yolu üzerindedür. Eğri'den [2] iki menzil ba'iddür. Sonloğ'a akan Zakva şuyu kenârında bir hişn-ı [3] metindür. Dağı Keşkemed Eğri'den iki menzil ba'iddür. **Livâ-yı Şonloğ** [4] bir metin kal'ası vardır. Nehr-i Tisa ve Zakva ırmaqları içine uğrar.[5] Bu kal'a Belgrâd'dan Eğri'ye giderken üç dört menzil kadar ba'iddür.[6] Bu kal'a üç biñ altı yüz 'azîm sütunlarda iki kapulu hişarı [7] vardır. Biri Eğri kapusudur. Hatvân'dan akan Zakva şuyu kal'anuñ [8] taraf-ı garbisinden gelüp ol cânibi ihâta idüp Olt tarafında [9] göl olur. Şonloğ'dan Hoş nâm kaşabaya bir menzildür ve Hoş'dan [10] Eğri iki menzildür. **Livâ-yı Segedin** Tisa şuyu kenârında giderken [11] Belgrâd'dan Eğri'ye giderken Zemun'dan Tuna'ya geçülüp Backa şahrâ [12] sında dört merhâledür. Bunuñ kırbunda Erla (?) kal'ası anda bir beğ [13] oturur. **Titel** Tisa şuyu kenârında bir yüksek uçurum yanında bir kal'adur. [14] Sirem'e tâbi'dür. Belgrâd'dan bir menzildür. **Livâ-yı Sevitor (?)** Tuna kenârında [15] bir merhale şimâle Belgrâd ve Tuna geçülüp Eğri'ye giderken Backa şahrâsında [16] düz yerde bir belde-i sagiredür. Şuyu acıdır. Bu kaşaba 'arzdan [17] mekân-ı ma'nevîyedir, seriri yokdur amma şalat-ı cum'a ikâmet [18] olunur. Câmî'i ve hammâmı ve esvâkı vardır. Bu kaşaba büyük yoluñ [19] cânib-i şimâline düşer. Yaş'dan Şunbur ve Şonbor'dan Segedin [20] ve andan Şungrâd ve andan Solenka bir merhâledür. Şungrâd Solenta'ya [21] tâbi'dür. **Livâ-yı Baç** Peşte'nün Yuğarı Kız aşası muqâbilinde nehr-i [22] Tuna kenârında bir iskeledür. Emîni anda oturur. **Livâ-yı Novgrâd** bir metin [23] kal'adur. Vâcih'e karibdür. **Kal'a-yı Leve** bu kal'a bir göl kenârında vâki'dür.

(varak 15a) [1] Bunuñ ülkesinde iki nehr geçer. Biri nehr-i Ipol biri nehr-i Ğarâl. Bunuñ [2] cenûbunda Ciğerdelen ve Estergon altı sâ'at yerdür. Muqaddemâ feth [3] olunup tekrâr kuvve-i müstevli olmuşlardır. Bunuñ etrafında ma'den yerleri ki [4] yidi yerde ma'den vardır. Anda altun hâşıl olur. Ol semtte Sen Bedendik kal'ası ma'den kırbunda vâki'dür. **Zârasun** Bu kal'anuñ [6] bir mükellef şehri vardır Dakofcuğun hükmünde. Bu şehir Terse ırmağından [7] bir mil ba'iddür. Kal'a-i Bihnüma büyük varoşu vardır. Leve'den [8] on sâ'at ba'iddür. **Kal'a-yı Germâ** cânib-i şarka düşer varoşu [9] vardır. Novgrâd'dan sekiz sâ'at ba'iddür. **Kal'a-yı Kalkonsa (?)** garba düşer, [10] bir büyük kal'adur. Uyvar'dan on sâ'at ba'iddür. **Kal'a-yı Serd** garba düşer,[11] varoşu vardır. Kalkonsa'dan sekiz sâ'at ba'iddür. **Kal'a-yı Şunte (?)** [12] Nitra'dan şimâle düşer. Kal'ası metindür ve varoşu büyükdür. **Faşl** Der-beyân-ı Vilâyet-i Uyvar Bu kal'a Nitra ülkesinde vâki'dür. Bu Nitra [13] kal'ası ol semtte mu'teberdür. Lakin Muqaddemâ hıfz-ı memleket için [14] Uyvar nâm kal'ayı binâ itmişlerdür ba'de hicretün biñ yitmiş dört [15] senesinde Girdeli-zâde vezîr-i 'azam Fâzıl Ahmed Paşa Hâzretleri [16] Nemçe üzerine sefer idüp sene-yi mezbûrede Uyvar kal'asını ve nice kılâ'ı [17] feth ve teshire getürmüşlerdi. Bu kal'a, Komran kal'asından altı sâ'at [18] ba'iddür. Bihnüma'dan Tuna'ya cereyân ider hatta bu fakir kimesne-i mücerrib bile ol gâzâda [19] bulunduğ. Bi-hamdillahi Te'âla bu kal'a Ciğerdelen'den on iki sâ'at [20] ba'idi vardır. Ve bu kal'a Nemçe'nün ve ol semtün sedd-i 'azamıdır. Lakin [21] sene biñ üçüncü altıda feretât olmağla ve zahîresi muzmahtil [22] olmağla zârüreti kefereye teslim itmişlerdür. Allah Te'âla'dan recâ ideriz ki

(varak 15b) [1] 'an-karib tekrâr feth müyesser eyleye. **Nitra** Bu kaşaba Uyvar'ın şimâl tarafından [2] altı sâ'atlık yerdedir. Tekrar Nemçe istila itmişlerdür. **Tırnava** [3] Bu şehir başmetropolidün tahtgâhidür. Muqaddemâ dağı Estorgon'da [4] otururdu. Ol şehri ehl-i İslâm aldıktan sonra bunu makarr idinmişdür.[5] Bu şehirde bir mükellef medrese vardır. **Noisberg** (?) dağın kırbunda [6] vâki'dür ve bu şehir Murâdiye yolunuñ üstündedir. Serensiti (?) Vağka ırmağının [7] kenârındadır. Bu şehir Luţaryenlerin tahtgâhidür. **Kulkuç** (?) [8] Bu kal'a dağ ırmağı kırbunda vâki'dür. Bir yüksek yerde metin kal'ası [9] vardır. Hâliyâ Kırgaç (?) kavminün hükmündedir. **Bocen** (?) Bu şehir Beç'den iki [10] merhâledür ve Uyvar'dan kezâlik ve Estergon'dan üç menzildür. Ve Yanık'dan [11]

iki menzildir. Bu şehir nehr-i Tuna kenârında vâkı'dür. Ve kırbunda bir köprü vardır.[12] Komaran ceziresine gidilir bu şehir havâsı şağdur. Etrâfı tağıstan [13] ve bağistandır. Ve eşcâr-ı müsmiresi vâfirdür ve nehr-i Tuna kenârında nice [14] laţif vâdiler vardır. Ekşer mevâzi' bağ ve bostân ve memerr-i bâzârgândur. [15] Ve bu şehirde Nemçe kralı Macar tacı giyer. Muqaddemâ İstolni Belgrâd'da taç giyerlerdi. [16] Kaçan Sultân Süleymân Hazretleri bu şehri aldıktan sonra tacı [17] şehir-i Bocen'e getirüp anda giyer oldılar. **Faşl** Der-beyân-ı Memâlik-i [17] Macar ya'ni Hungârya ve Alamân ya'ni Cermânya ki Nemçe'ye tâbi'dür. Bu memâlik [18] birkaç faşl üzere ihtisâr tarıkiyla tahrir itdik ve ol ki fazllarında [19] Macarlaruñ ba'zı bilâdı ve kılâ'ı işâret tarıkiyla zıkr itdük [19] sabıkân bu Macar memâliki yitmiş üç kısım idi. Hâlâ altmış kısımduz.[20] Anuñ dağı otuz sekizi pâdişâh-ı İslâm hükümündür ve yigirmi ikisi [21] Nemçe'ye tâbi'dür. Ve bu memleket iki kısım i'tibâr olunmuşdur. Biri

(varak 16a) [1] fevkâni ki nehr-i Tuna'nuñ mâverâsında ki ol semtde Erdel ve Ceh semtine [2] mümteddür. Ve biri tahtânı ki nehr-i Tuna'dan beridür. Ve bu memleket [3] selefde tahtgâhı Üstüni Belgrâd'dur ve hâlâ en mu'teber yeri [4] Budun eyâletidür. Bu vilâyet kaçan Sultân Süleymân Hazretleri aleyhi'r-rahmeti [5] feth itdikleri vâkıdde müstakıl bir eyâlet ve on sekiz kadar sancağa [6] taksim itmişlerdür ki bunlardur. Budun, Esterğon, Üstüni Belgrâd [7] Hatvân, Şaçân, Filek, Novgrâd, Şonbor, Şonloğ [8] Segedin, Bâc, Seçen, Mihâç, Seksâr, Şimotorne, Sirem [9] Semendire ve dağı bir beylerbeylik ki taht-ı Kanije'dür. Ol dağı üç sancağı [10] vardır. Ve andan mâ'adâ birkaç hükümet ocaıklıkdur ammâ Nemçe'ye tâbi'dür.[11] Biri Nadecoğlu ki baş kal'ası Şervâd'dur.(?) Ve bir hükümet ki Pâkân [12] oğlu ve baş kal'ası Nimet vardır. Ve bir hükümet Zirinoğlu [13] ve başşehri Çakaţorna ve bir hükümet anda general oturur [14] ya'ni Beg Hitransa'da (?) oturur. Ve dağı birkaç hükümet vardır ki [15] muqaddemâ ehl-i İslâm anları feth itmişlerdür. Şonra Nemçe kralı hile [16] tarıkiyla almışdur. Yanova ve etrafında birkaç kal'a vardır. Pespirim [17] ve Komarân ve Sen Mar(t)en ve Papa ve gayre almışdur. **Evşâf-ı** Budun [18] Bu kal'a Macarlaruñ dâr-ı mülki idi. Tuna kenârında bir hışn-ı metin [19] büyü ve mahallâtı dâhil-i surdadur ve karşısında Peşte nâm bir kal'a [20] vâkı'dür. Bihnumâ, nehr-i Tuna cârî olur. Üzerinde moron için sını [21] üzere ağışbandan bir hışn-ı 'azim binâ olunmuşdur. Bu kal'ayı Sultân [22] Süleymân Han Hazretleri feth itmüşdür. Ve bu şehir içinde bir sarây [23] kral sarayı dirler bir garib sarâyduz. Hatta içinde bir mekân-ı cehennem ta'bir iderler.

(varak 16b) [1] Ve Tuna'dan yukarısına tulunba ile şu çekerlerdi. Ve bu kal'ada birkaç [2] ılıcası vardır. En mu'teberi Yeşil Direk ılıcasıdır. Ve haricinde [3] dağı birkaç ılıcaları vardır. Ve dağı en mu'teber tekyeleri Gül Papa tekyesidir.[4] Bu tekye bir müferrih yerde etrafını bağlarla muhafızdur. Mürür iden müsâfire ziyâfet [5] iderler. Ve Budun kal'asında bir vezir oturur ve altı yüz adet İstanbul yeniçerisi [6] olur. Lakin fakir kaçan Fâzıl Ahmed Paşa ile Uyvâr'a giderken bu semti [7] tahrir iderken ancak bir ota yüz elli toktuz neferi olurdu ve bundan [8] mâ'adâ beş yüz sipâh altı biñ 'ulufe kul ve bunlardan mâ'adâ dağı [9] nice timâr sahipleri vardır ve nehr-i Tuna içinde otuz küçük ve büyük [10] çekdürileri vardır. Hatta topları bile vardır. Ve'l-hâşıl Budun ahvâli [11] bu kadar ihtisâr üzere yazıldı. Lakin tafşili te'lif itdiğimiz kitâbda [12] maşturdur. Allah Te'âla lûtf u keremiyle cenâbınız maşû(r) ve muzaffer İstanbul'a [13] geldikde hâk-i pâya manzûruñuz olur. **Kızıl Hişâr** Budun kırbunda [14] bir palankadur. Ve **Şefrâd** Tuna kenârında Kızılhişâr'la Estorğon arasında [15] bir kal'a kırbundadır. Keler nâm bir palankadur. **Canbek** Kızılhişâr'a karibdür.[16] **Vâl** Cânebu'e karibdür. Livâ-yı Estorğon Budun'dan yukarı Beç tarafında [17] Tuna kenârında bir hişâr-ı metindür. Bundan iki menzil ve muqabilinde Ciğerdelen [18] nâm bir hişârdur. Ve bu Estorğon'un Tuna kenârında ref' şuyu Tuna'dan [19] çıkar. Bir havza akar. Ol havzda onar cerh vardır. Kal'aya yukarı nühâsdan [20] boru konup toktub döndükçe şiddetle şu ol boru ağzına ref' ider. [21] Harekât-ı mütevelliyat-ı kasiriyye ile şuyu ol boru içinden şu yukarı [22] çıkarır. Bunda kefer katında bir mu'teber kilise vardır. Kapusunda maşnu' iki [23] arslân maşturdur. Ekşer taş kırmızı mermerdendir. Bu kal'a Komarân'dan

(varak 17a) [1] beş biñ ba'iddür. **Evşâf-ı Yanık** Bu Yanık gayetle metin kal'ası [2] vardır. Budun'dan Beç yolu üzeredir. Estorğon'dan iki merhaledür ve Beç'ten [3] dört konakdudur. Ve bu şehir tülânî bir sını vardır. Kısm-ı Tuna'nuñ kısm-ı cenûbî [4] Yanık'nuñ kenâr-ı şimâline uğrayup garbında nehr-i Râba şehriñ taraf-ı [5] cenûbundan geçer. Ve cânib-i şarkında Tuna'ya lâhik olur. Yanık [6] şehri bu iki nehrüñ miyânında cezire gibidür. Cânib-i garb ve cenûbta [7] bir hışn-ı metin ve garb-ı şimâl tarafında varoşı vardır. Ve hândeğ üzerinde [8] aşma köprü iç kal'aya muttaşıl, bir cânibi varoş iki kat hişâr [9] taşra kat toprak gariz divâr, 'arzi on dört zirâ' her kal'ada [10] on altı varoş vakiyye atar topları, kolonbornaları vardır. Ve iç kal'a [11] topları şahrâyı gözedür. Bu kal'ayı Sinân Paşa feth itmüşdür. Şonra hile [12] ile almışlardur. Allah Te'âla celle şâne 'an-karib feth müyesser eyleye. Gerçi [13] gayetle batakdur. Lakin hândeğün şuyu iki taraftan sedd olursa alınması [14] âsan olur. Himmetü'r-ricâl taqlâ'ü'l-cibâl ve nakl iderler ki bu nehr-i Râba [15] şuyu gayetle fenâdur. Hatta balığı dağı fenâdur. **Sen Marten** kal'ası Yanık kırbunda [16] bir şahrâda olur. Ve bir küçük depe üzerinde bir kal'a-yı şağiresi vardır. Yanık'nuñ [17] taraf-ı cenûbuña düşer. Arası iki fersahdudur. Etrâfı bağ ve bostandır. Ve dağı [18] Yanık semtinde Papa kal'ası bir hışn-ı metindür. Gâzi Girây Han feth eylemişdür.[19] **Dağı Tata** Yanık kırbunda bir şahrâda olur. Muhtaşar hişârdur. Bir göl kenârında [20] ayağı Komarân'a doğru akar. Mecrâsı sazlık ve batakdur. Bunuñ hândeğ dört [21] zirâ' şuyla memlûdur. Eşcârı ve esmârı vardır. Estorğon'dan niş [22] merhaledür ve Yanık'dan bir merhaledür.

Ve buña qarib bir germâbe vardır. Bu iki [23] Tata'nuñ ğarbında iki mil kadar ba'iddür. Üzerinde bir kubbesi vardır.

(varak 17b) [1] Ve dağı bu semte ğarib Üstüni Belgrâd Budun'a giderken yoluñ şol [2] tarafında vasaı-ı şahrâda bir kal'adur. Cankurtaran'nuñ ğarb-ı cenüb tarafına [3] düşer. Hişârınuñ varoşu uzun sütunlarıyla mebnî iki kat divâr [4] varoşu dört zirâ' tûlı toprak hişârı 'amik [5] hândeği vardır. Cânib-i [6] ğarbta eıtrâfi şu ile bir göl muhiıt taştan metin bir hişârdur. Dağılinda [7] kiliseden dönme bir latif câmi' vardır. Kapusınuñ iki kanadı nühas [8] ve tucdan dökme halkaları arslan ağzından geçmiştir. Sâbıkân Macar'nuñ [9] dâr-ı mülki idi. Toğuz yüz elli senesinde Sultân Süleymân feth eylemiştir. [10] Budun'dan üç menzil ba'iddür ve kırbunda Cavka kal'ası bir küçük kal'adur. [11] Bihnumâ, nişf merhâledür. Bundan Tata'ya varılır ve dağı bu semtte [12] Bepirem kal'ası sene biñ ikide Sinân Paşa Engurus'a vardıkda [13] ana qarib Bolata nâm hişârı küffardan almış iken bir tarikla girü alunup [14] bu hişâr mişe kühistân eteğinde vâkı'dür. Eıtrâfi sazlık ve bataklıkdur. [15] Ba'de biñ on dörtde Mehmet Paşa Estergon'u aldıktan soñra [16] Hasan Paşa Rumeli Beylerbeyi Besirem'i feth itmiştir. Ve dağı Yanık [17] kırbunda ve muqâbilinde vâkı' cezire-i Kıomarân bu cezire Budun yukarısında [18] Tuna kenârında bir kal'ası vardır. Bu cezire nehr-i Tuna Bec'den aşığı [19] iki bölük olup bir kısmı cenüba ve bir kısmı şimâle cereyân ider. Cenübını [20] Yanık üzerine uğrayup geçtikden soñra Kıomarân önünde şimâli [21] ile girü müctemi' olur. Ve Bocun'dan tâ Kıomarân kal'asına mümted olmuştur.[22] Tûlı kırk beş mildür ve bu cezirede çok [23] köyler vardır. On beş biñ âdem kadar vardır. Yaş kal'ası Kıomarân'dur. Bu kal'a metindür. Sultân Süleymân Hazretleri Pec'e giderken uğramakla

(varak 18a) [1] ahâlisi kal'ayı yıkup firar itmişlerdür. Ba'de ta'mir itmişler ve eıtrâfını [2] şuyla ihâta itmişler. Bu cezire toprağı bir meritebe münbitdür ki buğdayuñ [3] şapı uzunluğundan insân içinde gizlenir ve bu cezirede bir mükellef [4] kaşabası vardır adına Sumârin dirler ve bu Kıomarân'ın yirmi beş [5] çekdürisi vardır, da'ima durur. **Livâ-yı Şimetoşna** Kıopan ve Mohaç arasında [6] Budun'a giderken üç merhâledür. Bu kal'a nehr-i Şarviz kenârındadır. **Livâ-yı Seksar** [7] Budun'a giderken Baçca palanğası geçilüp mâbeynleri nişf merhâledür.[8] Bunun ğarbunda nehr-i Şarviz geçer. Ve buña qarib Nadaç bir palanğadur. **Koğna** [9] Seksar'dan ğarb-ı şimâl üç fersahdur. Tuna'dan ayrılup müctemi' olmuş bir göl kenârında palanğası yokdur. Hamâm ve Câmi' ve esvâk vardır.[10] **Baçca** Tuna kenârında bir küçük kal'adur. Bunun dağı Tuna'dan bir şu [11] ayrılup göl olur. **Baçca** gölü dirler. **Födvar** Tuna kenârında Baçca [12] ile Bentelin (?) mabeyninde vâkı'dür. Bunun muqâbili Tuna ortasında [13] bir küçük cezire vardır. Bağçeleri vardır. Elf elması dirler bir nevi'[14] sukkara benzer çekirdeğı siyah olur. **Baçca** Tuna kenârında Födvar'dan [15] nişf merhâledür. Bu palanğanuñ bir kirâsı vardır ki hişâr kirâsına beñzer.[16] **Cankurtaran** Tuna kenârında bir palanğadur. Lala Mehmed Paşa tezdîd eyledi.[17] Büyük yol bu maħalde iki(ye) ayrılır. Biri şark-ı şimâle Ercin [18] anda Hamza Beğ palanğası ve andan Budun'a gider ve bir yol ğarba Üstüni [19] Belgrâd'a gider. Bundan Belgrâd'a on beş merhâledür. **Livâ-yı Mohaç** [20] Budun'a giderken Ösek köprüsü geçildikten soñra yol üzerinde [21] şahrâ-yı vâsi'a bir kazâdur. Tuna kenârındadır ve buña qarib Burnevaz (?) bu palanğa [22] nehr-i Kıaraşıtsa kenârında vâkı'dür. **Livâ-yı Sicu** Mohaç'a qarib Bihnumâ nişf

(varak 18b) [1] merhâledür. Bu palanğa Tuna kenârında vâkı'dür. Ve buña qarib Yatusek bir palanğa [2] nehr-i Şarviz kenârındadır. **Evsâf-ı** Kanije bu vilâyet üç livâsı vardır.[3] Beçu ve Sigetvar ve Kıopan ve bu memleket Sigetvar'dan öte intihâ-yı serhadde [4] Budun ile Bosna arasında vâkı'dür. Sâbıkân Zağan dimekle Berki nâm nehr [5] iki şakğ olup eıtrâfını ihâta itmiştir. Cânib-i şarki ve ğarbindan [6] geçüp Olt yanında girü bir olur. Ve kırbunda aslâ geçit virmez. Ol [7] maħallüñ cevânibi birer mil kadar sazlık bir sa'bül-mürür cisr-i mümteni'ül-ubür [8] yerde vâkı' olmuş 'azim hişârdur. Toğuz yüz otuz sekiz [9] senesinde Sultân Süleymân feth itmiştir ve müstaķil bir paşası vardır.[10] Ve İstanbul yeñiçerisinden iki yüz neferle bir ota muħâfaza iderler. Yerli [11] kulundan mâ'ada çok âdem vardır. **İskotvar** Mohaç berâberi şol kıolda [12] bir 'azim göl içinde iki hişn-ı metin mabeynilerinde tarik bir köprüye [13] müstaħşardur. Taşra hişârı kenârında 'azim mürtefi' iki kat sütunlardur.[14] Gelüp dört zirâ' içi toprak dolmakla top kâr itmez bir kal'adur [15] Gadir şuyı ğâyet lezizdür. **Babofca** Sigetvar'dan bir buçuğ [16] merhâle içerü vasaı-ı şahrâda bir kal'adur. Sigetvar fethinden soñra [17] feth olundu. **Sekeş** Sigevar'a tâbi' Budun'a giderken cânib-i [18] şimâle düşer. **Livâ-yı Beçuy** Nehr-i Drava'ya qarib sene toğuz yüz ellide [19] Ösek Beyi feth itmiştir ve dağı ana qarib Şikloviş Ösek'in kırbunda [20] nehr-i Drava kenârında Beçuy'a tâbi' bir 'azim hândeği vardır, sımâdı çokdur.[21] **Kapoşvar** Beçuy'a tabi' Budun Beylerbeyi Toğun Paşa feth [22] eyledi. Baruları metindür, hândeği 'amikdür. Nehr-i Kıapos nâm ortasında [23] vâkı'dür. Her cânibi sa'bül-mürür tağlardur. Bir mu'azzam palanğadur. İçeri

(varak 19a) [1] müşeyyed bölme barakalı ve toлма küleleri otuz zirâ' kadar hândeğin [2] 'arzi bir mâ-i câridür. Bu hândeği odın ile doldurdular ve üzerine [3] küleler yapup toğuz gün cenk ba'de feth müyesser oldu. Ve bu semtte [4] Kıoban olur. **Livâ-yı Kıopan** Şiklavun kırbundadır. Kıoğ (?) büyük hişârdur. [5] Palaşın Göli kenârında vâkı'dür. Ve bu göl ğâyet büyükdür. Bunda çok [6] balık çıkar ve maħşuş kayıkları vardır. Ve bu Kıantara semtinde olan [7] kal'aları Sirden ve Kıormend ve Selmenek ve Sen Gotard ve Lenbarğ ve Gedin [8] ve ğayı ki her birisininüñ

birkaç palanması vardır. Süverinde masturdur.[9] **Mesâfât** Belgrad'dan Budun Defun iki sâ'at ve Liça dört [10] sâ'at ve Golubsa dört sâ'at Mitrofça sekiz sâ'at [11] Moluğa dört sâ'at Tovarnik dört sâ'at [12] ve Loşvar beş sâ'at ve Ösek altı sâ'at Bozunvar [13] dört sâ'at Mohaç dört sâ'at, Potusek dört [14] sâ'at, Seksar dört sâ'at, Baçça beş sâ'at [15] Nodvar beş, Cânkurtaran beş, Ercin üç Hamza Bey [16] üç Budun üç sâ'atdır. **Evsâf-ı Memâlik-i Macar** [17] İhtişâr üzere zikr idelim bu iklimün ırmaqları çokdur.[18] Ammâ mu'teberleri nehr-i Tuna ve Tisa ve Drava ve Vağ ve gayridir. Nehr-i Tisa [19] Karbat dağlarından çıkup ve birkaç ırmaqla cem' olup [20] ba'de Tuna'ya lâhik olur. Ve bu enhârûn ekşerinde altun kumu [21] bulunur. Ve bu iklimün ba'zı yerlerinin hevâsı güzeldür. Ammâ elli [22] dereceye karib olan vilâyetün hevâsı fenâdur. Ve Karbat dağının [23] eteğinde bir buñar çıkar şuyu zehr-nâkdür. Bu şu kamere tâbi'dür. Kamerün

(**varak 19b**) [1] nûrı ziyâde olduğa ol daği çok olur. Az olduğa ol daği az olur [2] ve **Ravesin, Baf göli** kırbunda bir buñar vardır. İçine ağaçdan bir şey [3] bıraksalar ol sâ'at taş olur. Ve Zadel nañyesinde ekşi [4] şular vardır. Ve bu memleket toprağı gâyet münbitdür. Az zahmetle ekini [5] ekerler ve çok mañşul alurlar. Ve bu memleketde altun ve gümüş ve demir [6] ve civa ma'denleri çokdur. Ve hayvânâtı daği çokdur. Huşuşen kiliseler [7] ve hınzırlar hesâba gelmez ve mevâsisi bir mertebe çokdur. Yalnız Beşte ki [8] Budun karşusudur. Seksen biñ getirüp fûruht iderler ve atları [9] gâyet kuvvetlüdür. Ve bu Macâr tâ'ifesi gâyet cenkci tâ'ifedür. Selefde [10] bunların bir âdetleri vardır. Bir oğlan toğduğı maħalde bir demiri [11] kızdırıp ol toğan oğlanın dizlerini dağlarlar idi ki büyüdükde [12] şakalı bitmeyüp ve cenkci olsun için ve bunların ekşeri [13] yemekleri çiğ etdür ve ot kökidür. Ve esbâbları keten bezi [14] ve koyun kürkleridir. Ve sefere gitdiklerinde 'avretlün ve esbâbların bile [15] götürürler. Ve cenge girdikde feryâd iderek kürki giyerler. Ve bu tayıfe [16] tafraya ma'illerdür. Mükellef esbâb hazîne silâhlara [17] ve atlara ma'illerdür. Hatta cemi' esbâbları müslümân esbâbları gibidür.[18] Ancağ kalpak giydiklerinden ma'lûm olur. Ve 'avretleri yakasına kullâbdan [19] birle incü ve cevâhir işlenmiş bir bol gömlek daği üstüne bir dar zıbun [20] giyerler ve ekşer ta'âmları baharludur ve az ta'âm yerler ve bunların [21] lisânlarından gayrı Türki ve Poşnağ ve Nemse lisâni söylerler.[22] Ve bunların sikkesi altundur ve bir cins aqçaları Benez ta'bir ederler.[23] Yüzi bir gûruşa geçer. Ve bir cins aqçaları daği vardır aña Batkalı dirler

(**varak 20a**) [1] iki yüzi bir gûruşa geçer ve Macar ki Nemse'ye tâbi'dür. Her sene altmış [2] biñ altun gümrik virirler ve otuz iki biñ altun gayrı şeylerden [3] virirler ve Boyarlarına her sene otuz iki biñ altun virirler ve daği [4] ehl-i İslâm'a harâç virüp ve tarlalarından daği öşür virirler ve bu [5] Macar 'askeri piyâde 'askerine hayduğ dirler ve bunlar tüfenk ve süvârilere [6] hussâr dirler ve bu tayıfe üç nev'dür. Biri harbelü ve kılıçlıdur ve biri toğulğa [7] ve demür tahtadan zırh giyerler ve biri dar esbâbludur ki hafif [8] olup kaçmağa kolay ola ve kıvmağa kılar ola ve bunlar günâgün [9] görkler birle kendileri ve atların tezyin iderler ki a'dâları gördükde [10] dehşet gele ve başlarına çelenk takup ne kadar hüner-mendlik [11] iderse mâbeynlerinde bir mertebedür. Muqaddemâ çok askeri çıkardı lakin [12] hâlâ sekiz on biñ ancağ çıkar murâd olursa daği ziyâde [13] olmağ mümkündür. Gerçi bunlar Nemse'ye itâ'at iderler ammâ Nemse tayıfesini [14] sevmezler 'adü gibidür ve bunlar vehle-i evvelide kör gibi kıyolurlar ammâ [15] muqâbil oldukları 'asker metânet idüp bunlardan birkaçın kanadacağ [16] olursa hemen ordularına dönüp ilerüye gitmezler. Ve bu Nemse'de bir âdet [17] vardır. Krallarına Macar kralı olmayınca kızıl elma kralı olmaz ve Macar kralı [18] olduğa çok 'asker cem' olup kralı kiliseye getirüp eline bir kılıç [19] verirler ol daği kılıcı dört cânibe şalar ba'de tahtgâh olan [20] Bucağ şehrine gelür ve anda birkaç gün ârâm idüp ba'de Nemse [21] tahtına gider ve bu Macar despodeleri yine Macar'dan olup gayrıdan [22] olmaz ve bunların malları öldükleri vâkitde oğlı varsa aña virirler.[23] Yoksa beytül-mâle verüp kızlarına virmezler. Ve bu Macar'da birkaç dinleri

(**varak 20b**) [1] vardır. Calvin ve Luđerân ve Errepo ve Rim papa dini ammâ Errepo dini [2] cümleye muhâlifdür. Zira Errepo dininde olanlar Allah üçdür diyü i'tikâd [3] iderler. Ol bir dinde olanlar Allah birdür diyü i'tikâd iderler ve daği bunlarda [4] bir tayıfe vardır. Anlara Ana Batasta dirler bunların i'tikâdları insân [5] dâ'imâ yimek içmek ve cimâ' itmek ki tenâsül hâşıl olmağ için [6] ve bunların 'avratları mañşûş değıldür. Ancağ 'avratlar kısmı başka [7] bir semtde olurlar ve erkekler daği başka bir semtde olurlar Ancağ kilisede [8] birbirine buluşurlar ve anda cimâ' iderler. **Faşl** Memâlik-i Cermenye ki [9] hâlâ Nemçe ismiyle meşhûrdur ve daği ismine Almanya diyü itlâk iderler.[10] Ve bu vilâyetün hudûdu şarķen Leh ve Macar ve ğarben Fransa ve cenûben İtalya [11] ve şimâlen baħr-i Baltıķ'dur. **Evsâf-ı Bilâd-ı Nemçe** ve ibtidâ ki ehl-i İslâm'a [12] karib olan vilâyet İstirya nañyesidür ki anda taht-ı Bec vardır.[13] Cümle Cermânya cenûbisi olmağla bu isimle tesmiye itmişler ve Leh lisânında [14] bu nañhiye âdemlerine Rafuşı dirler. Muqaddemâ bu vilâyet i Macar tayıfesi [15] müstevli olup ba'de zamân-ı Nemçe tayıfesi almışlardur ve bu nañhiyenün [16] hudûdu şarķen Macar cenûben Zirinoğlu vilâyeti ğarben Bovarya vilâyeti [17] şimâlen Murâdiye ki ol semtde Tot kavmi olur. Ve bu nañhiye ortasında [18] nehr-i Ens carî olur iki kısım itmişdür. Biri fevkâni biri tahtâni [19] Ve bu nañhiyenün kal'a ve şehirleri çokdur.[20] Ammâ cümleden mu'teberi Peç [21] şehridür ki hâlâ Nemçe kralının tahtgâhidür. Muqaddemâ hişârı yok idi. Hicretün senesi altı yüze karib İngiliz kralı Kudüs'den [22] gelürken bu nañhiyeye uğrayup geçecek zamân Nemçe kralı üstüne [23] gelüp esir eyledi. Nice zamân haps itdikden sonra şehir-i Beç'ün

(varak 21a) [1] çevresini hişâr etmek şartıyla bunu şalivirüp ol dağı [2] ‘ahdine vefâ idüp hişârı yaptırdı ba‘de ikinci qarib-dârı [3] *Ço nâm krâl olduğda bu şehri tahtgâh idüp ol zamandan beri taht-ı Nemçe olmuşdur. Ve'l-hâşıl bu şehri nehr-i Tuna kenârında [5] ve eţrafında ‘amik hândeğleri ve metin tıbyaları vardır. Varoşu [6] büyükdür ve Bunuñ hişârınuñ bir cânibi nehr-i Tuna ve bir cânibi karadır.[7] Kara tarafı ‘amik hândeğlidir ve kal‘anuñ hâricinde nice mükellef evler [8] vardır ammâ dört mil kadar ba‘iddür ve bu şehri gerçi ol kadar büyük [9] değıldür ammâ halkı çokdur ve başkilisesi Sen İstefân depesinde⁴ [10] altundan bir şekl-i hilâl vaz‘ olunmuşdur. Aşlı budur ki Sultân [11] Süleymân Hazretleri sene toköz yüz otuz altıda bu şehri muhâşara idüp [12] ibtidâ bu kiliseye top atmaya başlayup ve bir ay miqdârı muhâşara [13] idüp kış gelmeğini almayup döndüler. Ba‘de sene toköz yüz otuz sekizde [14] tekrâr Peç semtine gitmişdür ve ‘asker-i İslâm vardıkda taşra [15] bulunan kefare cümlesi sürülmüş idi. Hatta ‘asker-i İslâm Cağ nehr-i Tuna [16] üzerinde Aleksandır köprüsine vardılar ve gâret iderek döndüler böyle [17] olmakla Nemçe krâli şulha tâlib olmuşdur ve bu minvâl üzere şulh olmuşlar [18] her sene sikke-yi hisse-yi Enguruşıye otuz üç biñ aded altun göndermek [19] ve on beş kıt‘a evânî sim leğence ve ibrik ve kupalara ve kadehler ve on sâ‘at [20] getirüp elçi el öpdükde peşkeş çekerdı ve ibtidâ Peç‘den çıkup [21] Estergon‘a geldikde Estergon Beyine biñ gurus ve bir iki sim kupa ve kadeh [22] virmek üzere ve Budun Beylerbeyine üç biñ gurus ve birkaç sim kupa [23] ve kadeh ve fasv (?) pergâri tüfenk ve bir iki sâ‘at ve Budun defterdârına ve yeniçeri*

(varak 21b) [1] ağasına sâ‘at ve kupa üzere emr ve vezir-i ‘azâm hazretlerine beş [2] biñ gurus ve kupa ve sâ‘at ve tüfenk muqarrer idi. Vesâyir vüzerâya [3] ‘ala meratibihim gurus ve kupa ve tüfenk virülür idi. Ve âstâneden elçi [4] varmaz idi ancak Budun Beylerbeyi tarafından bir Budun divân [5] çavuşu varup hazine taleb iderdı. Kendüler bir büyük çatma [6] gemileri içinde câm pencereli odalı idüp ve maţbahları bir gemide [7] ve ‘urbaları bir gemiye tahmil idüp Belgrad‘a şaykalar çeküp getirürler [8] idi ve Belgrad‘dan arabalarla giderler idi. Ve Budun Beylerbeyi kendünüñ [9] bir bellüce ağasını bile gönderürler idi. Meşârifî anuñ elinden görölür [10] idi. Ve'l-hâşıl bu minvâl üzere bu tarz ile hazine gönderir idi.[11] Cağ biñ bir tarihine gelince ba‘de feterât olmağla kesildi ve bu şehirde [12] gâhice harif vâki‘ olur. Bâhusûs hicretüñ biñ otuz ikisinde [13] ve üçünde iki azim harik vâki‘ oldu. Ve yine ol eşnâlarda İsveç [14] ‘askeri gelüp ol tarafları tâ nehr-i Tuna yukarusuna varınca gâret idenler [15] ve ekşer şehirleri aldılar. Ve bu şehriñ muqâbilinde nehr-i Tuna içinde birkaç cezire [16] vardır. Birinüñ ismine ceziren el-yehüd dirler. Köprüden ötede vâki‘dür. İçinde Yehudiler olur ve ana qarib bir cezire, şâfi ormanlıktır. İçinde [17] nice hayvanât şalivirüp gezerler krâl şayd murâd itdikde ol ataya [18] varup şayd ider ve yine cezire-i mezbûre içinde iki mil kadar mevki‘i [19] düz ve mesiregâhdür. Latif gölgeli ağaçlar vardır. Bu ecilden nice ‘avratlar [20] anda varup envâ‘-ı güne fesâdlar iderler. Bir kimesne men‘ine kâdir olmaz [21] ve bu Peç şehrinde altı nev‘ evleri vardır. Biri Nemseli evleri biri İtalya [22] evleri biri Macâr evleri biri Lehli evleri ve biri Hırvât evleri ve biri Fransa

(varak 22a) [1] evleri ve bu Nemse halkı ekşeri müflislerdür. Zirâ ne ticârete ve ne işe [2] çalışırlar ve ellerine giren aqçayı şarâba virüp yiyüp içmeğe şarf iderler [3] ve bu Nac halkı gerçi hüsnü‘l-manzar lakin tabi‘atları fenâdur. Bunların her kimesnelik [4] başka esbâbı vardır rütbesine göre giyer ve bu âdemler şâhib-i tafralardır. [5] Şöyle ki en ednâ âdemüñ dört beş türlü ta‘âmı olur. Ve bunların [6] ‘avretleri ve kızları ve hizmetkârları birle meyhâneye gidip ‘ıyş u nüş [6] idüp huruş iderler, erleri aşlâ men‘ine kâdir olmazlar ve ekşeri ‘aşık [7] perestlerdür. ‘Ale‘l-husûs kızları kocayı kendileri peydâ iderler ve bu fâyife [8] Talyân lisanına mâ‘illerdür. Dâ‘imâ öğrenüp tekellüm itmeye mâ‘illerdür. Sa‘y iderler.[9] Sefer zamânı bu nâhiyede on biñ miqdârı yaya ve iki biñ atlı [10] ‘askeri çıkar ve bu nâhiye metin kal‘aları yokdur ve olan kal‘aları dağı [11] bunlardır. Beç ki tahtidür. Nâboli(?), Meliku(?), Goto(?), Panunya ve Burg ve bu nâhiye [12] fırkataları vardır ki bunlara kolvidos dirler ve bu nâhiyede birkaç mevzi‘ krâlin [13] mülkidür. Ve Beç şehrinde iki nev‘ hükümet vardır biri şehir içine ne girer ve ne çıkar [14] anların muhâsesesi görölür. Biri şulb ve siyâset ve harem hükümetidür ki [15] anı krâl tarafından naşb olunmuş bir beyzâde görür ve bir şehirde dört [16] divân olur ve en mu‘teber krâl divânıdır ki sefer için yahud bir umür [17]-ı mu‘azzam içindir. Evvelâ Re‘is-i küttâbi da‘vet idüp fermânlar yazdırır [18] ba‘de baş elektor ya‘ni muhtâr demekdür ki Mogonciye elektorudur. Fermânları [19] aña teslim ol dağı muhtârlara ve sâ‘ir aşhâb-ı merâtibe irsâl idüp [20] ve tenbih ider ki üç ay içinde krâl katında bulunmak gerekdür. Cümle cem‘ olduğda [21] maşşûş mekânları vardır. Anda müşâvere idüp sözü bir yere [22] koduktan sonra maşşûş iki âdem vardır birine Bovarya hâkimi

(varak 22b) [1] Ve biri Mogonciye hâkimi ki anlar şâhib-i ‘arzlardır krâla telhîş ederler [2] ve ger bir umür-mu‘azzam sefere müte‘allık birinciler ya‘ni beyler anlarla müşâvere iderler [3] ve ‘âdet budur ki eger olsun dirler ve eger olmasın dirler bir ‘alâmetleri [4] vardır bir kavmini içine koyup ba‘de çıkarırlar. Ve herkesüñ rütbesi [5] hesâbınca sözleri nüfuz bulur. Ya‘ni bunlar içinde şâhib-i [6] rütbe vardır ki iki âdem yerine dutarlar. Ve ba‘zıları vardır üç âdem [7] yerini tutarlar. İmdi bu minvâl üzere cemi‘ ‘alâmetleri bir yire getirüp [8] hesâb iderler. Her

kañkı cānib gālib gelürse ol tarafulñ sözü [9] tutilur. Anuñla ‘amel olunur ve dañı bu divānda kral tarafından nāzır [10] vardur ki beyzādelerden bir kimesnedür. Divānda her ne ki olur ve eger [11] olmaz bi-‘aynihi krala nakl ider ve'l-hāşıl bu nāhiyenüñ güzel bağları [12] vardur ammā hevāsı fenādur ve toprağı yumuşakdur ki çifti bārgirle [13] sürerler buğdāy çok ve bunda lañif zağferān olur ve Hamburg [14] yanında Sivas (?) nām dağ eteğinde zencebil olur ve bunda gümüş ve bakır [15] ve demür ve çalayı ma‘denleri olur ve bu vilāyetde arabalar ve atlar gāyet [16] çokdur ve ormanları ve şaydı kezālik ve mu‘teber, tağları çokdur.[17] Kalınburg nām cebel azımdür ve fevkāni olan kısmı ba‘zı yerleri [18] ekinlik ve ba‘zı yerleri bağlardur. Ve ırmaqlarda ve göllerinde balık [19] çok ve vuhuş ve tuyūr vesā‘ir hayvānāt firāvāndur. Dañı tuzlu [20] şuları vardur. Anda tuz yaparlar. Baş ırmaqları nehr-i Tuna'dur.[21] Ve mu‘teber göller Cemond göli ki andan nehr-i Dravoz çıkar ve nehr-i Tuna'ya [22] lāhık olur ve bu kısım fevkāninin baş şehri Bec şehridür ki nehr-[23] i Tuna'nuñ iki cānibinde vāki‘dür. Ortasında ağaç köprüsi vardur.

(varak 23a) [1] İki bāzārı durur ve biri ağıstos ayında ve biri baskalyada olur. [2] Sultān Süleymān Hān zamānında muhāşara idüp almamışlar dañı [3] Gemonda yahud Cemond şehri Cemond gölünün içinde binā olunup [4] hüsne meşhūr bir şehirdür. Bir ‘azim mahallesi vardur. Ve bu semtde Meramizid (?) [5] bir şehirdür. Bu şehir Tuna kenārında bir güzel yerde vāki‘ olmuştur. Sükkāni [6] bāzārgāndur. Senede iki bāzārı durur ve dañı bu semtde bir küçük [7] şehri vardur. Nice hān hāmāmları vardur ve şuyu nice hastalara [8] nafi‘dür. **Evşāf-ı** Nāhiye-yi Istri ve Karintiya ve Venedrum ve Karniola ve ba‘zı [9] Hırvat. Bu vilāyet Istria cenūbuña vāki‘dür. Şark tarafı Macar vilāyeti [10] cenūb tarafı Bosna ve Venedik garb tarafı İtalya ve bu nāhiyelerden [11] en mu‘teber Istria ve bunuñ nāhiyeleri bu vilāyet iki kısımdur. Fevkāni [12] ve tahtāni. Mora ırmağı faşl ider. Tahtāni nehr-i Mora ve Dravo mabeynlerindedür.[13] En mu‘teber şehirleri Rigesburg ve Lusaburg şehirleri ve bu şehirler [14] gāyet güzeldür. Bağları vardur ve yaban cānavarları çokdur dañı [15] ormanları ve ılıcaları ve dağlarında demür ve tuz ma‘deni vardur ve fevkānisi [16] tağlıkdur ammā otluğı çokdur. Ve havāsı hübdur. Ve tahtānisinin [17] hevāsı fenādur ve ādemlerinüñ boyunlarında ur hāşıl olur. [18] Öyle marāza mübtela olurlar. Baş ırmaqları nehr-i Mora ve Dravo ve meşhūr [19] dağları Tuziçi dağıdır ki Elbe dağından bir şu‘bedür ve bu vilāyet [20] eñ mu‘teber ve baş şehri Graş şehridür. Bu şehir Istria tahtānisinin [21] baş şehridür. Mora garbunda bir dağ üzerinde vāki‘dür. Senede bir ‘azim [22] bāzārı durur bir mükellef medresesi ve bir divanı vardur. Hicretüñ toğuz yüz otuz toğuzunda [23] Sultān Süleymān Alman semtinden döndükte bu kal‘anuñ halkını

(varak 23b) [1] taħaşşun itmekle ‘asker-i İslām ol kal‘anuñ etrāfına gāret idüp [2] ‘azim gānimet almışlardur lākin kal‘asın almamışlardur. Dañı bu vilāyetüñ [3] bir maqbül şehri Budenburg nehr-i Mora kırbunda bu şehir gāyet güzeldür. [4] Senede iki bāzārı olur. Ve dañı bu semtde birkaç şehir vardur ki Macar vilāyetine dahıldür. [5] Ammā hāliya Nemse krāllığı anlardan ‘asker komaqla bu vilāyet hükmünde [6] olmuştur. Biri Koprance bir metin müstaħkem kal‘adur. Nehr-i Dravo kenārında biri [7] Çakaçorna dañı kal‘ası metindür ki bunda Zirinoğlu olur biri Belgrad [8] şehri ki nehr-i Dravo'yla Mora ırmaqları cem‘ oldukları kırbundadır. Dañı [9] gayrı kal‘alar vardur diyü tarih ile zabt itmişdür. Ve'l-hāşıl bu vilāyet [10] halkı dinleri Loteran'dur. Nemse kavmini asla sevmezler. Lakin müdarā tarihiyle [11] anlara itā‘at itmişlerdür. **Evşāf-ı** Vilāyet-i Karniola. Bu vilāyet [12] Venedik vilāyeti ve Istria vilāyeti mabeynlerinde vāki‘dür. Ve bu vilāyet dañı iki kısımdur. Fevkāni ve Tahtāni. Fevkāninin tarlaları rañbdur zira şuları [13] çokdur. Ammā tahtānisinin tarlaları yābisdür ve bu vilāyet dağlar içindedür. [14] Bağları ve miyvesi ve zeytunu ve buğdāyı çokdur. Başşehrine Staynbuhel [15] dañı Mensburg ve lubak ve Belgrad ve Idria bu vilāyet çok atlar [16] hāşıl olur ammā işe dayanmaz. En mu‘teber ırmaqları nehr-i Sava ve bu semte [17] karib Conic (?) nām bir bataklı göl vardur. Etrāfi dağlar ve ormanla muhāfızdur. [18] ve bu dağlarda nice şular vardur ki bir yerde bitüp bir yerde çıkar ve ol göle amiki [19] ba‘zı yerde on sekiz kulāç ve ba‘zı yerde bir kulāç ve her zamān balığı [20] eksik olmaz. Ve Bunuñ için şark tarafında üç ırmağ ve cenūb [21] tarafında dört ırmağ munşab olur. Ba‘zı ahyan cūş u huruşa [22] gelür kendi kendine tuğyan itdiği vākitde katına kimse varmaz mümkün olmaz.

(varak 24a) [1] Ve gāh gāh kuruyup yerine ekin ekerler ve kış zamānı şuyı ‘avdet [2] idüp tolar. Bunuñ dağlarında çok geyikler vardur ki ekşerinüñ [3] kırsaklarında ufağ altın çıkar ve dañı bu vilāyet muttasıl Venedrum [4] ve Viyana dañı dirler. Bir mükellef nāhiyedür. Bu nāhiyede birkaç mu‘teber şehir vardur [5] ki bunlardan Landstrasse ve Reculi Rudolf ve Rosinburg Gonesti (?) [6] Metling bu vilāyet havāsı fenādur. Ve bunda bir kaşaba adına Gonesk [7] dirler. Halkı ‘an-aşl İsveç olmağın İsveç lisāni tekellüm iderler ve Guzeh kal‘a (?) nām kaşabası güzeldür. Nehr-i Sava kırbunda vāki‘dür. Ve dañı [8] nehr-i Gurka kırbunda bir kal‘a adına Linne streiss, bunuñ kırbunda bir uzun [9] dağ vardur. Anda vāfir Eflak tāyifesi olur. Hāliya anlara Uşkoki [10] dirler. Bu tāyife Rum dinini tutarlar ve Nemse krālına harāç virmezler. Ammā sefer [11] zamānında her evden bir ādem virirler ve Metling kaşabası nehr-i Kolban kenārında [12] ehl-i İslām bu kal‘ayı almışlar ve ‘azim gānimet itmişler ba‘de kefer almışlar. [13] Tekrār Sultān Süleymān ‘asrında ‘asker-i İslām bu semte gelüp yine aldılar. [14] Ba‘de Hırvat tekrār almışdur. Ve dañı bu semtde bir mu‘teber ocaklık nehr-i Sava [15] ve nehr-i Dravo beyinde vāki‘dür. Başşehrine Cill dirler. Zelye Bir güzel yerde [16] olur ve bu semte karib vilāyet Karintiya. Bu vilāyet Banuniya'dan bir kısımdur. [17] Şark-ı şimāl Istria hadd ider. garb ve cenūb Alpes dağları hadd ider. [18] Bu vilāyet dañı iki

kısımdur. Fevkâni ve Tahtâni. Tahtâni olan kısmı Üli [19] zâm ve Lendâm (?) ırmaqları beynindedür. Fevķâni kısmı Mora ve Ülizâm ırmaqları [20] arasındadır ve bu vilâyet soĖuķudur ve bağları çoķdur. Lavertise (?) dağlarında [21] kızıl yımırda vâķitlerinde üçüncü haftasında bunda ‘azim cemiyet olur. Ve bu semtün [22] en mu‘teber ırmaqları nehr-i Dravo ve nehr-i Gurķa beyninde ve bu memlekette

(varak 24b) [1] mübalağayla buğdây hâşıl olur. Venedik'e getirüp şatarlar ve bu vilâyetün [2] başşehrine Ortanburg Bu şehr nehr-i Dravo üzerinde vâķi‘dür. Müzeyyen ve mükellef [3] evleri vardır. Ve halkı Ėâyet çoķdur ve bunda garib ‘âdet vardır. Şöyle ki [4] her çend ki kral tarafından bir hâkim naşb olup ve bunda gelür vilâyet halkı [5] bir yere cem‘ olurlar ve ol yerde bir taş vardır beynerlerinden bir âdem ta‘yin [6] idüp o taş üstüne oturlar ve sağ yanına bir şığır ve şol [7] yanına bir kısraķ korlar ba‘de ol hâkim olan kimesne dağı etrafında on dâne [8] bayrak ihâta itdüği hâl anda gelür yakın geldikde ol oturan âdem [9] birine su‘âl ider ki bu kadar tuğra ile bu gelen âdem ne aşıl kimesnedür bu da bizim [10] gibi yoksa gayrı Ėüne midür? Anda oturan âdem dağı cevâb iderler ki Bu gelen [11] kimesne paşadır. Kral tarafından gelür, tekrâr su‘âl ider ne maşlahat için [12] gelmişdür? Bizi soymayı mı ister ya gayrı meşâlihi mi vardır, cevâb iderler ki gayrı [13] maşlahata gelmedi ancak bizim için gelmişdür. Düşmânımızı def‘ idüp [14] bizleri a‘dadan hıfz ve hırâset itmek için gelmişdür. Tekrâr su‘âl [15] ider, hoş ne güzel ya bu paşa şeci‘ görünür ammâ secâ‘ati var mı ve [16] Hristiyan dinini tutar mı? Cevâb virirler, belîğ böyledür ve her dâ‘im ol dine [17] hizmet ider ki çünkü bu paşa böyle yapsın niçün kâlkâm ve kâlkduğum [18] şüretde buña ne dirsiz, atlar dağı işte bana bu şığırı ve bu kısrağı ve altmış [19] altun ve paşa üst esbâbını virir. İz (?) dirler ol dağı kabul idtim, dir. [20] Paşa aña hitâb idüp senün ve evladınıñ harâcuñızı almayalım, dir. [21] Ol dağı taşdan kâlkup paşanın arkasını sille-i hafifle urur. [22] Ba‘de paşa ol taş üzerine çıkup oturur ve kılıcını çıkarup [23] yemin ider ki bu âdemün didüğün cümlesini tutarım ve kimseye zulm itmem diyü kılıcın

(varak 25a) [1] niyâmına kor. Andan kâlkup kiliseye varup andan sonra kendüye ‘âli [2] ziyâfet iderler ba‘de herkes kendi işine gider. Ve bu nâhiyenün [3] en mu‘teber şehri Klacık kurt dağı Glankurt‘dur. Muķaddemâ bu [4] şehr kurbunda bir ‘azim cenk olmuşdur ki cümle duķânun ‘askeri kırılmışdır. [5] Bu şehrün Ėâyet güzel binâları vardır. Ekşer evleri naķışlıdur ve bu şehirde [6] bir ‘âdet vardır hırsız sevmezler. Her kimesnenün cüz‘i şeyini bulsalar ol [7] âdemi aşarlar. Üç Ėün turduktan sonra eĖer tahķik hırsız değil iftira olmuş [8] ise indürüp defn iderler ve eĖer hırsızlığı yakinen tebellürse aşlâ indürmeyüp [9] turduğu yerde çürüyüp gider ve bu Ėüne garib Vitring kaşabası dağı [10] Viķotorya dirler bir güzel ma‘mûr kaşabadur. Ve buña karib Vilako kaşabası [11] nehri Drova kenârında bir müferrih kaşabadur ve evleri naķışlıdur. Ve Bunuñ [12] bir güzel köprüsi vardır ve bunlardan gayrı Libah ve Drauburg ve Milstad [13] ve gayrıları naķl ederler ki ibtidâ [14] ehl-i İslâm bu semte geldikde bu Krandiye vilâyetine gelüp çoķ yerleri [15] berbâd itmişler ve çoķ ganîmet aldılar. **Evşâf-ı** Salzburg. Bu vilâyetde [16] çoķ tağlar olmakla bu isimle müsemma ider, başşehri Salzburg [17] dağı Salzburg dirler. Bu şehr Alpes dağı kurbunda Ėümüş ve neğâs ve tuz [18] ma‘denleri vardır ve en meşhûr ormanı Herdyunem (?) ve mu‘teber ırmaqları [19] nehr-i Şalçaķ ve nehr-i Sâla ve nehr-i Aķ ve bunda Radstad şehri Anisus [20] ırmağı kenârındadır. Hicretün altı yüz altmış tarihinde bunda bir ‘avrat [21] iki boynuzlu bir oğlan toğurmuşdur ve toğmazdan ön dört Ėün [22] muķaddemâ şadâsı işidilmişdür. Ve dağı bu nâhiye Hâlin şehri nehr-i Salzaķ [23] kenârındadır. Bunda çoķ tuz olur. Hicretün toķuz yüz seksen birinde

(varak 25b) [1] ol tuz ma‘deni Ėâhi każârken doķuz karış boylu tuzdan bir âdem bulmuşlardur ki [2] şakalı ve saçı ve esvâbı bile tuz olmuşdur. Ve dağı bu vilâyete karib Tarvis [3] bu vilâyet ekşer yeri tağlıdur ve bu vilâyet iki kısımdur. Cenûbî ve şimâli [4] Şimâli kavmi Nemse lisânı tekellüm iderler. Bu kısım ma‘deni çoķ ve cenûbî kısım sükkânı [5] Talyân lisânı tekellüm iderler. Bu kısım şâfca bağlardır. Ve bu iki kısımda [6] buğdây çoķ olur ve bu vilâyetde şâke (?) şehri olur. Bu şehirde dağı [7] tuz olur ve bir harb-hânesi vardır. Bu vilâyetde ĖünâĖün bilubalar ve taşlar [8] çıkar. Husûsen billur ve Ėümüş çıkar. Ve bir semtde bir yüksek taĖ ki irtifâ‘ı [9] altı mildür ve depesinde kar ve dipü eksik olmaz ve nehr-i Saķosta‘da (?) [10] altun kumu bulunur. Bu vilâyetün iki mu‘azzam şehri vardır. Biri İns [11] burg biri Tiro(l) **Evşâf-ı** Bovarya Bunuñ hududu şarkdan Peç nâhiyesi [12] Ėarben İsveviya vilâyeti, cenûben Rihse Alpes tarafı şimâlen Frankonya bu vilâyetün [13] hevâsı güzeldür. Bağları ve cânavarları çoķ sürü ile besleyüp ve ol [14] semtde olan memâlike getirüp yigirmişer Ėuruşa şatarlar ve bu vilâyet [15] hâkiminün rızâsı olmadıkça şayd itmek cürümdür. Ve bu vilâyetün [16] ekşer halkı çiftçi ve çobanlıķ iderler. Muķaddemâ hezâr Ėüne eşyâya taparlar. [17] ‘Ale‘l-huşuş mişe ağacına cümleden aziz bilürler idi. Baş [18] şehrine Mûnken nehr-i İsâre kenârında binâsı güzel bunda Petro nâm havâriyyün [19] kilisesi vardır. Anda erganün çalarlar bu şehirde bir duķa oturur. Bir büyük [20] sarâyı vardır. İçinde bir arslan-hâne vardır. İçinde envâ‘-ı hayvânât [21] olur. Bu şehr Ėâyet pakdür ve tarlaları çoķdur. Bunda bir darb-hâne [22] vardır. **Ingolstad** Bu şehr nehr-i Tuna kenârında kal‘ası metin bu semte [23] düşmân geldikde duķalar bu kal‘ada oturlar. Bu şehrin hevâsı güzel

(varak 26a) [1] ve şaydgâhi çoķ bunda bir Meryem ana şüreti vardır. Zer ü ziver birle tezyîn [2] itmişler ki elli biñ miķdârı yalnız altunu vardır ve bir Mikâ‘il [3] şüreti ol dağı kezâlik altun ve cevâhir birle bezenmişdür. **Ratizbonne**

[4] dağı Recenburg nehr-i Tuna kenârında selefde tahtgâh idi.[5] Bir hândeği ve bir güzel kal'ası vardır. Üç yüz altmış kilisesi vardır [6] ve iki güzel köprüsü vardır. Biri nehr-i Tuna üzerine biri nehr-i Ragino üzerine [7] bunda Benadiyü boşkub oturur. Senede seksen biñ gurus 'âidesi [8] olur. Istraubing bir mu'teber şehirdür. Tuna kenârında vâkî'dür.[9] Bunda çok bázirgânlar cem' olur. Şehr-i Bohemiyum elekdora 'âidesi [10] hâşıl olur. Bu vilâyetüñ iki cebe-hânesi vardır. Birisi [11] Münken'den birisi Ingolstad şehrinde içinde altı yüz top [12] ve yigirmi biñ tüfenk vardır. **Evsâf-ı** Vilâyet -i Bohemya ya'ni [13] Çeh. Bu vilâyet muqaddemâ müstaķil Çeh sultândur ve hâlâ Nemse'nüñ [14] hükmündedir. Bu vilâyet bir orman içinde beyzü's-sekl vâkî'dür.[15] Muqaddemâ İsveç tayıfesi olup nice müddet tavattun itmişler [16] Ve Bunuñ hududu şarķen Moravya ğarben Nürnberg vilâyetidür. Cenüben Peç [17] nâhiyesi şimâlen Münih vilâyeti. Bu vilâyetüñ hevâsı serd ve soğukdur [18] ammâ şâğdur. Buğdây ve hubübâtı ve za'ferânı ve envâ'-ı 'âķâķir bulunur. [19] Bu vilâyet altın, gümüş, bakır, kalây, kurşun, zibâķ, kibrit [20] şâb, sırça ma'denleri vardır. Altun ma'deni (...) (...) (...) [21]ve kromla (...) Lutenberg'de olur. Hattâ gâhice kazârken [22] büyük parçalar altun çıkar ve dağı Beroun kaşabasında demir ma'deni [23] ve değirmen taşı ve yeşim taşı çıkar. Ve bir nev' taş bulunur ğâyetle

(varak 26b) [1] ğâyetle mücellâdur ve lem'anî olur. Ve bir nev' yeşil taş dağı çıkar.[2] ğâyetle mücellâdur ve dağı bu vilâyetde ormanlarında yaban cânavarları [3] katı çokdur. Ve bir cins şu şığırına beñzer hayvân ğâyetle çokdur. Ve dağı [4] bir cins şu şığırına beñzer ammâ bir tulumu vardır. Yakınına varan âdeme [5] ve hayvânâta ol tulumdan şu serper. Eĝer toķanıcak olursa fi'l-hâl [6] toķandıĝı kimse helâk olur. Ve vilâyetüñ en mu'teber ırmaķları [7] nehr-i Elbe'dür. Bu ırmaķ on miķdâr birden neb' ider. Ba'de bir yere cem' olur [8] ve neb' itdüĝi derede kim Şeytân deresi dirler, ol taĝa Amalka taĝı dirler.[9] Ba'de cenüba teveccüh ider ve birkaç ırmaķla cem' olur ki içlerinde noħud kadar [10] altun parçaları bulunur. Bu ırmaķ Praga şehriñ ortasından [11] geçer. Ve dereler ki incü şade fi dağı bulunur ammâ ol kadar şey' deĝildir. Ve dağı [12] bu vilâyetde neb' şular ve kar şuları çokdur. Bu vilâyet halkı bir aķardur [13] ve tafralı tayıfedür. Ammâ rençberliğe ğâyet tahammül ederler ve ekşeri yeni [14] esbâb giymeye mâyillerdür. Misâfirler ki ğayrı vilâyetden gelmiş ola [15] anların maskara ve istihzâ ve ekşeriya birbiriyle ğavgâları eksik olmaz. [16] Ve bu vilâyet on beş nâhiyeye taķsim olunmuşdur. Evvelkisine Prâga ki [17] baş nâhiyenüñ şehridür. Ve bu şehr vilâyetüñ baş tahtıdır. Ğâyet güzeldür.[18] Vilâyetüñ ortasında vâkî'dür. Bu şehr Libussa kral binâ itmişdür.[19] Ve bu şehr üç bölükdür. Biri eski ve biri yeni biri küçük. Eskisi nehr-i Mulda [20] andan geçer mabeynlerinde bir latif tâştan köprüsü vardır. Her tarafında [21] birer kal'ası vardır. Ve iskele mabeyni bir meydânla faş olur ve bir [22] hândeķ ve divâr birle dağı bulunur. Ammâ hâlâ divâr yıkılıp hândeķi dolmuşdur.[23] Birini baĝçe ve tarla itmişlerdür. Bu şehriñ envâ' felâketler gelmişdür. Ğâh Nemse

(varak 27a) [1] ve ğâh Macar ve ğâh İsveç almışlardur ve âhir-i kâr Nemse kralı İsveçlerden [2] aķçasıyla şatun almışdur. Hâlâ Nemse kralınuñdur. İkinci nâhiye Kaverzmin [3] bu nâhiye birkaç meşâfe şehre kal'a vardır. Bunda bir kilise vardır. İçinde [4] Boşnak lisânıyla okurlar. Üçüncü nâhiye Hiradcan Bunuñ şehri nehr-i [5] Elbes kırbunda vâkî'dür. Binâsı yüksekdür ve hevâsı taĝ ve bunda bir dergeh-[6] hâne ki envâ'-ı fûnûn bunda okunur. Ve bu nâhiyede bir metrobolid [7] oturur ve anda bir 'avrat divân ider. Dördüncü Krudimen bunda bir meşhûr [8] kal'a nehr-i Elbe kırbunda bunda şayd itmek için birkaç göl peydâ [9] itmişler ve dağı envâ'-ı hayvânât şayd olunur. Beşinci Ceslavin bunda [10] gümüş ve nehâs ma'deni çıkar. Altıncı Pakin boyunda bir kal'a yanında [11] vâkî'dür. Ğâyet metindür. İsmi Tabor'dur. Yedinci Vlatavin nehr-i Vlata [12] kenârındadır. Sekizinci Bodburucin ya'ni yüksek kal'a dimekdür. Baş [13] şehrine Bravra dirler. Nehr-i Mie kenârında ve bunuñ kırbunda Titvo (?) kal'ası [14] Altun ma'deni vardır. Ve Kamador (?) kal'asında demir ma'deni vardır. Tokuzuncu [15] Perâkin bu nâhiye sayirlerden büyükdür. Başşehrine Besķar dirler. Nehr-i [16] Tâva (?) kenârındadır. İçinde altın kumu bulunur. Ve dağı bir şehr vardır.[17] İsmi Susicu çok altunu vardır. Nehr-i Botava kenârında Sencer bu nâhiyenüñ [18] yemiş aĝaçları vardır ve Bovarya kaşabasında gümüş ma'deni çıkar. Onuncu [19] Belzene bir güzel nâhiyedür. Hırây kal'ası vardır. Nehr-i Mize ve nehr-i Bura mabeynindedür.[20] On birinci Lucins bu nâhiyenüñ buğdâyı ve bāĝları çokdur. Başşehri [21] Raticiyun bir köprü vardır. İçinde 'azim bataķlık olmakla binâ itmişlerdür.[22] Kâdana şehri şehr-i Urcis kenârındadır. Bunda gümüş ma'deni vardır dağı [23] ol etrafda olan şehirlerde gümüş ve kalây ma'denleri vardır.

(varak 27b) [1] On ikinci İslanda. Bu nâhiye ormanlı dağı çokdur. Baş şehrine Raķovnik [2] dirler. Ve buña karib Krvouķloud ve kal'a büyük âdemleri anda hâbs iderler.[3] Bu nâhiyede güzel kereste keserler ve şuyla Praga şehrine götürüp şatarlar.[4] On üçüncü Zatecin bu semtün oĝlanları mübtezeldür ve Praga'nın kızları [5] o sebebden şöhet bulunmuşdur. On dördüncü Liboçovizicin Bunuñ elma [6] aĝaçları çokdur. Bu şehr Elbe ırmaĝı kenârında halkı çok ve hevâsı güzel [7] bu nâhiyede demir ma'deni vardır. Nehr-i Elbe'den bir tamarı Misne ırmaĝı [8] ile cem' olur. İçinde kayıklar ve gemiler işlemeĝin nice bâzârgânlar gelüp [9] gider. On beşinci Braslav bu nâhiye ğâyet ucuzluk ve halkı çok [10] bu şehr içinde envâ'ı şanâyî'e şu aķıtmışlardur. Bu nâhiyeler mâ'adâ üç [11] nâhiye vardır. Hâkimleri başka başkadur. Evvelkisine Ğlac nâhiyesi [12] dirler. Bu vilâyet Silesiya'dan güzeldür. Etrafında daĝlarla muhâtdur.[13] Şarķında Vaysenberg nâm taĝ içinde hesâpsız cânavarları [14] olup dağı Der

Goldene Esel dağı ma'nası altun eşeği demekdür.[15] Zirâ altunu çokdur ve daği gemisi vardır. En baş ırmâğı Tise. Bu vilâyet [16] tarlaları güzeldür ve mer'ası çokdur ve meyve kısmı kezâlik bu şehirden çok [17] okumuş ve kâmil âdemler çıkmışdır. Muqaddemâ bu vilâyeti Leh zâbt iderdi. Şoñra [18] Nemse kralı alup ve birbirine virüp ol şartla ki kendinün ve evladınun [19] hâl-i hayâtında kimse karışmaya. İkinci Avay Grana bu nâhiye ortasında [20] Eვაგრამ ırmâk geçer ve bunda bir büyük divân olur. Ve bunda dört [21] yerde hâr sular vardır. Üçüncü Lukţans başşehrine Loқtum bu vilâyetde [22] Yehüd tayıfesi mu'teberdür. Sebebi budur ki hicretün sene altı yüz yitmiş birinde [23] ikinci Oladislav kral iken üzerine putperestler gelüp 'azım

(**varak 28a**) [1] cenk iderlerdi. Âhir-i kâr bunlara gâlip oldular. Lakin ol vâkîde [2] bu memleketde Yahudiler çok idi. Anlar daği bir yere cem' olup bunlarla [3] 'azım kıtâl daği olup âkıbeti Yahudiler gâlip ve putperestler [4] mağlub olduḡda Yahudiler böyle hüner itmekle anlara başka [5] bir kilise binâ itdiler. **Evşâf-ı** Vilâyet-i Moravya. Etrâfi tağlar [6] ve ormanlar ve ırmaqlar muhâtdür. Şark tarafı Nitriya ki Uyvar nâhiyesidür.[7] Ğarb tarafı Bohemya, şimal tarafı Silezya cenüb tarafı Peç nâhiyesi [8] olur. Bu vilâyet murşâfi ve günlük ki sâyir vilâyetlerde ağaçdan [9] çıkar. Bunda toprakdan qazup çıkarırlar ammâ ancak Gradisko nâm [10] nâhiyede olur. Ve bu günlük ricâl ve nisvânun ferici ve zekeri şeklinde [11] günlük çıkar. Ve İsternberg nâm nâhiyesinde daği bir yeri qazarken [12] bir âdem şüreti bitmiş bulundu ki şâfice mer' idi. Ve bu vilâyet [13] içerüsünde nice düz şahrâlar ve tarlalar vardır ve daği içerüsünde nice [14] bayırlar ve bağlar ve bunda za'ferân çok olur. Ve bu vilâyet cümle yerleri [15] ma'mûrdür. Muqaddemâ bunun bir müstaķil kralı vardı. **El-bilâd** bu vilâyet [16] başşehrine Olomouc dirler ki metropolidün tahtgâhidür. Uyvar'dan [17] beş konaq ba'iddür. Bu şehr Morâva ırmağınun kenârındadır. Bu şehre [18] etrâk-i eknâf bazarğânlar gelüp azım alışverişi iderler.[19] Hicretün altı yüz elli senesine karib bu şehre Tatar gelüp muhâbere [20] idüp ve vilâyetde 'azım ganâyim almışlar daği prens markiyö tahtıdır[21] bir qal'ası vardır ki **İsfaliç** dirler. Macar içinde vâkı'dür. Bethlen [22] Macar kralı ehl-i İslâm'dan imdâd alup bu memleketün 'askeri [23] birle 'azım muqâtele idüp ehl-i İslâm vâfir gâret ve toymuluk

(**varak 28b**) [1] alup ki hesâba gelmez. Daği Iglau şehri nehr-i Igali kenârında laţif [2] çoqalar nesc olunur. Istria Zenbic Macar'dan Uyvar yolunda güzel [3] bağları ve iki köprüsü vardır. Daği Trebic nehr-i Igali kırbunda bunda daği [4] güzel çoqalar nescili olunur. İngilis çoqasından yeğdür. **Vaysgerk** [5] bu qaşaba nehr-i Becvâm (?) kırbunda vâkı'dür. Laţif ılıcaları vardır. Ve'l-hâşıl [6] bu vilâyetün en mu'teber ırmaqları nehr-i Mora ova boyunda [7] ve Silistriye'de olan ma'hüd tâyife ki anlara Ana Batisda tayıfesi dirler.[8] Yuqarıda ahvâlleri zikr olunmuşdur. Bu vilâyet Nemse kralı İsveç'den şatun almışdır ve bu vilâyet ekşer re'âyası Tot tayıfesidür.[10] **Evşâf-ı Memleket-i Nemçe İcmâl-i Tarık Üzere** Bu memleket ekşer arâzisi [11] münbitdür. Buğdây ve envâ'-ı hubûbât ve meyve ve sebze ve et ve niçe 'azım [12] eşcâr ve güzel bahçeler ve mer'âlar ve ba'zı yerlerinde bağlar vardır. Daği altun [13] gümüş ma'deni vardır. Ve Macar tağları kırbunda nühâs ma'deni vardır.[14] Daği zibaq ve demür ve lâciverd daği bulunur. Ve billür birkaç yerde çıkar [15] ve tuz ma'denleri çokdur. Ve bu vilâyetde envâ'-ı hayvânât vardır. Bu memleketde [16] geyik şeklinde bir cins öküz olur ki alında iki kulağınun arasında [17] gâyetde uzun ve müstaķim bir boynuzu olur. Ve ol boynuzun ucuna [18] karib dallar ve budaklar olur. Ve daği valeş (?) dirler bir cins hayvân olur.[19] Keçüye benzer lakin andan cüz'evî iri ve postu alaca ve boynuzu dibinden kesik [20] gibidür. Ve ayakları yekpâredür, mefâşılı olmaz ve uyuduḡda ağaçlara dayanup uyur.[21] Şayyâdları daği her bâr dayandıḡı ağaçları nişânlayup anlar ra'y ile [22] meşğul olduḡda ol ağaçları kesüp cüz'i ilişik alıkoyp [23] vaqta ki ol hayvânlarınun düşecek maḡalle gelür ol ağaçlara istinâd

(**varak 29a**) [1] idüp uyumaya başlarlar. Ağaç daği tahrik-i zayıf birle yıkılır, ol daği [2] bile yıkılır. Şayyâdlar 'ale'-fevr dutarlar ve daği uri nâm bir cins hayvân [3] olur. Fil cüssesinden sehl küçükdür. Ve rengi öküze beñzer. Ammâ gâyetle [4] kuvvetli ve seri'üt-tahrik olur. İnsâna vesâyir hayvânâtı râst geldikde [5] pâre pâre ider. Ammâ ahâli-i vilâyet bunu bir tarikle şayd iderler ki yiri [6] qazup quyu iderler ve yine üstünü hafif ağaçlar ve çalı çöp birle [7] örterler daği otlarken üstüne düşürüp içine düşer ba'de [8] dutarlar ve çü Nemse halkı beyâz ten kırmızıya mâyil ve cesim olur[9] Ve gökgözlü ve şarı saçlu ve gâyetle fâsi'ül-қalblerdür ve 'avretleri [10] gâyet hüsnâ olur ve bu Nemse'de envâ'-ı şanâyî'-i bedi'alar icâd [11] iderler ve beyzâdeleri dâyimâ oḡumaya meşğul olup vilâyet -12 be-vilâyet gezüp envâ'-ı elsine öğrenmeye sa'y iderler ve bu Nemse [13] evlerinde döşeme olmaz ancak divârların tezyin iderler ve anlarda yere [14] oturmak adet değıldür. Cümle iskemle üzerine otururlar. Ve bu Nemse [15] memleketi her yerde darb-hânesi vardır. Her şâhib-i hükümet [16] olan kendi ismine bir sikke ider. Hattâ dirler ki Nemse'de iki yüz elli [17] sikkeden mütecâviz sikke vardır. Ve bu darb-hanelerde baş sikke [18] altun ba'de ġuruş ve bir cins sikke ki filorine dirler, dânesi [19] yigirmişer akçeye geçer. Ve bir cins akçe vardır üzerine hâç basılmışdır ki [20] kıruçe ġuruş dirler almış bir filorineye gider. Ve bir cins mu'âmele [21] leri vardır yat efrüz dirler. Dânesi yigirmişer mankıra gider. **Ahvâl-i** [22] **Maḡsül-i Kral-ı Nemçe** Muqaddemâ senede altı yüz kere yüz biñ [23] altun 'âid olurdu. Lakin hâliyâ huşülü gâyetle azdur.

(**varak 29b**) [1] Yigirmi biñ kadar altun ancak olur. Hattâ dirler ki eger Istria [2] ve ġayrı yerler ki kendi mülki olmasaydı ol 'âidesi olan [3] altun ulaqlarına ve masrafına yitişmezler idi. **Ahvâl-i cenk** [4] ve bunlarınun cengi

tüfenk ve kılıç ve şiş ve mec ile bu âlet iki tarafı [5] keser gibidür. Ve bu vilâyetde kavî atları olur ki anlara freezones [6] dirler. **El Hükûkâm** Bu Nemse'de sekiz metrobolid vardır. Ve kırk dört [7] biskub vardır. Ve cümleden mu'teber metropolid Ma'zaburg hâkimidür ki [8] padişâhdan sonra şâhib-i hükûmet budur. Bunun taht-ı [9] hükûmetinde beş biskub her biri bir vilâyete hâkimdür. Ba'de [10] Mogonciyo buña tâbi' on iki biskub ba'de Kølonyans buña tâbi' [11] dört biskub ba'de Trevirrens buña tâbi' on biskub [12] ba'de Salcburg hâkimi bu dâyimâ papaya elçilik ider. Buña tâbi' [13] yedi biskub **Ahvâl-i merâtib** Bu Nemse'de birkaç merâtib vardır.[14] Evvelâ imparator altında üç şaf vardır kim umûr-ı saltanat [15] anların re'yi ile olur. İkinci havâş ve 'avâm beylerinin üçüncü [16] mu'âf olan şehirler bunlar maħall-i seferde cenk eri verirler.[17] Ve her kim Nemse kralı olursa aña imparator dirler ki cümle Cermenya kraları [18] ya'ni elektörleri ve kızıl elma üzerine padişâh olmuş olur.[19] Ve bu cümleye padişâh olan Ağustinos ve Cizar daħı dirler. Ammâ [20] Bu nâmla yâd olunmak yine Rimpapa'dan izin olmayınca olmaz.[21] Ve padişâh olan nesl-i padişâhi olmağa mevķuf değildir.[22] Belki elektörler ve Rimpapa re'yi ile yine müfevvezdür. Kimi lâyıķ görirse [23] anı padişâh iderler ve bu devlet arasında elektör nâmiyla yedi

(varak 30a) [1] kimesne bir muhtârü'n-nâs dikerler ki yalnız bu Nemse padişâhlığı anlaruñ [2] meşveretleriyle muşşiruhu ola. En baş elektör Şaksonya elektörüdür ki [3] Nemse'nüñ baş reisi dimekdür. Ba'de Trier elektörü [4] Fransa semtinde olan vilâyetlerüñ baş re'idür. Ba'de Bohemya [5] kralıdır ki kralın baş sâkidür. Ba'de Rino Palaşına kontu ki kralın [6] baş çâşni-giridür. Ba'de Sasonya duķasıdır. Kraluñ [7] silahdâridür. Ba'de markiyö Brandeburg ki kraluñ kaftancıbaşıdır.[8] Ve bunlar her bâr bu hizmetleri görmezler. Belki her biri bir vilâyetde hükûmet [9] ider. Ancak divâna geldikleri vâkıtte ol hizmet makâmında otururlar. **Nasb-ı kral** bir kimesneyi ihtiyâr itdiklerinde ol âdemlerüñ [10] müşâveresiyle padişâh iderler. Ba'de padişâh murâd olanı ortaya [11] götürüp birkaç şeye yemin virirler. Evvelâ Frenk dininde olup [12] ve ol dinde kralar gibi ola ve kiliseleri hıfz ide bu taht-ı selefde [13] olan kânunlarıdır. Ve kendi silsilesinden kimesneye bunlarla müşâvere [14] itmeyince hâkim eylemeye ve kendiyeye i'lâm iderler ki bu padişâhlık [15] bir hizmetkârlıķdır ki kendi müstaķil değildir. Ve bir sene bir hükûmet [16] verimli olsa yalnız virmeyüp bu elektörlere danışmalıdır. Ve Nemse [17] memleketinden taşra çıkmağa yemin virip ba'de Aķuizgrana şehrine [18] götürüp anda olan kiliseye korlar. Ve anda bir tuzlu [19] yağ vardır ki elektörler ol yağ alıp kraluñ ellerine sürerler.[20] Ve ba'de taht üzerine oturdurlar. Ve başına bir tac giydürirler. Ve bu kral [21] taci giydikde sağ eline bir dünyâ küresi virirler ve şol eline [22] bir çubuk virirler ki bütün dünyâ hükûmeti senüñ elünde oldu

(varak 30b) [1] demek olur. **Evşâf-ı silsile** en mu'teber padişâhları ol ki [2] Karlo nâm kimesnedür ki Rinpapa memleketine ve hem Fransa memleketine [3] padişâh olmuşdur. Ve hükûmetüñ ibtidâsi hicretüñ yüz [4] altmışına karıbdür. Bu kral kırk beş sene miķdârı [5] Fransa kralı olup ve on üç sene daħı [6] kızıl elma padişâhi olmuşdur. Ba'de fevt oldu.[7] Ve'l-hâşıl Caķ Leopoldus ki hâlâ Nemse [8] kralıdır. Tarih hicretüñ biñ toksân yedisidür ki [9] ol zamândan beri [10] kırk altı kral olmuşdur.

Temmet.

Bi-'avnillahi'l- mülkü'l-mennâni'l-mu'în, muħarrem, der-sene-i 1144.

Dizin

A

Alacahisar: Krusevac
Anisus: Enns river
Arat: Arad

B

Babofca: Babocsa
Backa: Bacs
Bakova: Bacau
Baltık: Baltic Sea
Banaluka: Banja Luka
Beç: Pecs
Beç: Vienna
Beçuy: Pecs
Belgrad: Belgrade, Beograd
Belzene: Plzen, Pilsen
Berdenik: Bedenik (?)
Beşte: Pest, Peşte
Bihke: Bihac

Bilayi: Bilaj

Blagay: Blagaj
Blay: Belai, Billay
Bodburucin: Vysoky hradek
Bodrafitçe: Podgoritsa
Bohemiyum: Bohemia
Bojaga: Pojega
Bolata: Palota
Borod: Bodrog river
Bosna: Bosnia
Bosvace: Busovaca
Botava: Otova river
Botubna: Batocina
Bovarya: Bavaria, Bavyera,
Bayern
Bovarya: Bavaria, Bayern
Bozaga: Pojega, Pozega
Bozunvar: Bozovar, Bozvar
Braslav: Zbraslavice

Brassa: Brac, Brazza

Brinçek: Brinje
Budun : Budai, Budimski, Buda
Buruşek: Perusic

C-Ç

Caķ İskender: Hörelen bridge
Canad: Csanad
Canbek: Zsambek
Cankurtaran: Adony
Cermenye: Deutschland,
Germany
Ceslavin: Caslav
Ciğerdelen: Parkany, Sl. Sturova
Cill: Cilli, Celle, Celje
Çakatorna: Csaktornya
Çakova: Cakova
Çanat: Nagycsanad
Çeh: Czech

Adres

Çerkes: Circassian
Çetine: Cetina river

D

Dalmasya: Dalmatia
Dar-ı mülk-i Las: Serbia
Demürkapu: Vaskapu
Diger Çernik: Cernik, Csornok
Dirin: Drim, Drini river
Dobro Venedik: Dubrovnik,
Ragusa
Dobrocuk: Dobračane
Drauburg: Oberdrauburg,
Dravograd
Dubrafıççe: Dubravnice

E

Eğri: Eger
Elbe: Elbsandsteingebirge, Elbe
Sandstone Mountains
El-yehud: Cifutska ada, Jewish
island
Engurus: Hungary
Ercin: Ercsi
Erdel: Erdely
Estergon: Esztergomi

F

Filek: Füleke, Füllecke
Fiyume: Fiume
Födvar: Földvar
Frankonya: Franken

G

Garal: Hron, Garam, Gran
Germa(t): Gyermat
Glanfurt: Glangfurt, Klagenfurt
Golubsa: Golubac
Göle: Gyula
Gradisko: Gradiska
Graş: Graz, Graç
Gurk: Gurk, Krka river
Gül Papa: Giulbaba, Gül Baba

H

Halin: Hallein
Hamza Bey: Erd, Erdi
Haram: Ram (Smederevo)
Harnat: Hornad river
Havale: Havale castle, Güzelce,
Sr.Avala
Helvine: Livno
Hersek: Hercegovina
Hiradand: Hradcany, Hradec
Hırvat: Hrvatska, Croatia
Hırvat: Hrvatska, Croatia

I-İ

Idriya: Idrija
İgali: Jihlava, Iglau river
İglau: Jihlava
İngolstadt: Ingolstadt
İpol: İpel, İpolysag
İskradine: Skradin
İstirya : Styria, Steiermark
İstraubing: Straubing
İstria: Styria, Steiermark

İnsburg: Innsbruck
İrik: İrig
İskadara: İškodra, Scodra
İslankama: Slankamen
İslovis: Slovenia
İsplite: Split
İsternberg: Sternberg
İstolni Belgrad: Szekesfehervar
İstoriçe: Ostrovitza
İsveç: Sweden
İsveviya: Suevia, Swabia
İzvornik: Zvornicki

K

Kadana: Krouna
Kaniye: Nagykanizsa
Kapos: Kapos river
Kapoşvar: Kaposvar
Karadağ: Crna Gora,
Montenegro
Karaşitsa: Karasica
Karintiya: Carinthia, Karnten
Karlofça: Karlowitz, Sremski
Karlovci
Karniyola: Carniola, Kranjska,
Krain
Kaşa: Kosice, Köstice
Keşkedem: Kecskemet
Kızıl Hisar: Pilisvörösvar
Kilis: Klis
Kluç: Klivaç, Kljuc
Kluş: Kljuc, Klivaç
Kobanik: Kupinik, Kupinovo
Kolban: Kolpa river
Kolonya: Colonia, Köln
Komaran: Komarom, Komar
Kopan: Koppány
Kopan: Koppány
Koprançe: Koppány, Cupan
Korşul: Korcula
Kos Ova: Kosova
Kostanca: Constanța, Köstence
Kostanca: Köstence, Constanța
Kosutya: Kosute
Kotur: Kotor
Krandiye: Krain, Karintiya
Kriş: Körös, Criş, Kreisch
Krka: Kerka
Krudimen: Chrudim
Krvoukloud: Krivoklatsko
Kudüs: Al-Kuds, Al-Quds

L

Lagosta: Lastovo, Lagosta,
Augusta
Lagoş: Lugos
Leh: Poland, Polska
Leh: Polska, Poland
Lesne: Lesna mountain
Leve: Levice, Leva
Libah: Laibach, Ljubljana
Liboçovizicin: Libochovice
Libve: Lipova
Lika: Lika-Senj
Linne streiss: Landstrasse
Lipva: Lipova

Lonbardiya: Lombardiya
Mountain
Lubak: Laibach, Ljubljana
Lucins: Lucina
Lusahiye: Bulgaria

M

Ma'den: Stari Majdan
Macar: Hungary
Malide: Mljet, Melita, Meleda
Mehadiye: Mehadia
Mensburg: Mainburg
Metling: Meidling
Mie: Mze river
Mihaç: Mohacs
Milstad: Millstatt
Mitrofça: Dimitrofça, Sremska
Mitrovica, Mitrowitz
Mitrofça: Mitroviça
Mize: Mies river
Mizo: Mezzo
Monlaska: Mokranjska river
Moravya: Morava
Morlak: Morlach
Moskov: Moscow
Mulda: Mulde river
Mureş: Maros river
Münken: München, Münih

N

Nadecoğlu: Nadasd
Nehr-i Ak: Weiss river
Nemçe: Austria, Niemcy, Niemec
Nitra: Nyitra, Neutra
Nitriya: Nitra, Nyitra, Sl. Nytra
Nodvar: Nadudvar
Novay: Herceg Novi
Novgrad: Nograd, Novohrad
Nunis: Nunic

O-Ö

Olt: Alt river
Omuş: Omis
Ortanburg: Ortenburg
Ösek: Eszek, Osijek
Öziçe: Uzice

P

Palatin Gölü: Balaton lake
Panunya: Pannonia
Paralet: Baralet
Peçkerek: Zrenjanin
Perakin: Prachen
Pespirim: Veszprim
Peşte: Pest
Pojegacuk: Pozeski

R

Raca: Raca bridge
Raca: Racs, Sremska Raca
Radstad: Radstadt
Ragino: Regen, Ragino river
Ratizbonne: Regensberg,
Ratisbon, Ratisbonne
Reculi Rudolf: Rudolfsheim
Rehaviçe: Rahoviçe, Orhavica
Resne: Resen

Adres

Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Kayalı Kampüsü-Kırklareli/TÜRKİYE
e-posta: editor@rumelide.com

Adress

Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of
Turkish Language and Literature, Kayalı Campus-Kırklareli/TURKEY
e-mail: editor@rumelide.com

Rigesburg: Regensburg
 Rihse Alpes: Alp, Alpes mountains
 Rihse Alpes: Bayerische Alpen
 Rino Palatinate: Pfalzgrafschaft bei Rhein
 Rise: Resna
 Romanya: Romania
 Rosinburg: Rosenberg
 Rusya: Russia

S-Ş

Saala: Saalach river
 Saksonya: Sachsen
 Salçak: Salzach river
 Salide: Solta
 Saray: Sarajevo
 Sava: Sau, Szava river
 Seçen: Szecsény
 Sedd-i islam: İslam Grcki
 Segedin: Szeged
 Sekeş: Segesd, Segesdvar
 Seksar: Szekszard
 Semendire: Smederevski
 Sen Bedendik: St. Benedict
 Sen Gotard: Saint Gotthard
 Sen Mar(t)en: Szentmarton
 Serebrenice:Srebrenica,
 Srebrenitsa
 Sıklovenya: Slovenija, Slovenia
 Sigetvar: Szigetvar
 Silesiya: Silesia
 Sirem: Srijem, Srijemska
 Sisak: Sziszek
 Solini: Solin
 Sonbor: Zombor
 Sonburg: Sombor, Zombor
 Sonlok:Szölnök
 Susicu: Susice
 Şarviz: Sarviz, Sio
 Şefrad: Sahy, Ipolysag
 Şıklavun: Esklavonya,
 İsklavonya
 Şibenik: Sibenik
 Şibenik: Sibenik
 Şimetorna: Simontornya
 Şungrad: Csongrad

T

Tameşvar: Timişoara
 Tarvis: Tarvisio
 Teşne: Tesanj
 Tırnava : Veliko Tırnovo
 Tisa: Tisza river
 ToKay : Tokaj
 Tuna: Donau, Danube river

U-Ü

Urcis:Urcice
 Uyvar: Nove Zamky, Ujvar
 Ülgüm: Ülgün
 Üsküb: Skopje

V

Vağ: Vah river
 Vağka: Vacha river
 Valpova: Valpo, Walpowo

Varadin:Petrovaradin,
 Peterwardein
 Varat: Varad, Nagyvarad
 Varoş: Varos
 Vaysenberg: *Weissenberg*
 Venedik: Venice, Venezia,
 Benetke
 Venedrum:
 Virunum (Virunensis)
 Verbas: Vrbas River
 Verşeçe: Vrsac
 Vilako: Villaco, Villach
 Vinse: Vinensky castle
 Vişegrad: Visegrad
 Vitring: Vetrinj, Viktring
 Vlatavin: Kralupy nad Vltavou
 Vrta Vakuf : Donji vakuf

Y

Yagodine: Jagodina
 Yan: Janj
 Yanık: Györ
 Yanova: Janjevo
 Yanuba: Yanova, Janjevo
 Yayçe: Jajce
 Yayınçe: Jajinci
 Yenibazar: Novi Pazar
 Yeşil Direk ilcası: Rudas Baths
 Zağrabiye: Zagreb
 Zakva: Zagyva river
 Zamos: Szamos, Someş river
 Zatecin: Zatec
 Zelye: Celje
 Zetmar: Satu Mare
 Zımanşa : Zrmanja

Kaynakça

- Ak, M. (1993). "Coğrafya", "Bülbül", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA). İstanbul: C: 8.
- Bilge, S. M. (2010). Osmanlı'nın Macaristanı. İstanbul: Kitabevi.
- Çabuk, V. (1988). Köprülüler, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Ebû Bekir b. Behrâm ed-Dımeşkî (1118 İstinsah) Nusretü'l-İslami ve's-sürur fi tahriri atlas mayor, Nu:34 Ha 174, Köprülü Fazıl Ahmed Paşa Ktp., Hafız Ahmed Paşa Koleksiyonu.
- Emecen, F. M. (2009). Osmanlı Klasik Çağında Siyaset. İstanbul: Timaş.
- Uzun, M. İ. (2008). "Risâle", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA). İstanbul: C: 35.
- Nicolle, D. (2019). Osmanlı kaleleri. Çev. Kahraman Şakul. İstanbul: İş Bankası.
- Sayıd M. Ahmad (1993). "Coğrafya", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA). İstanbul: C: 8.
- Sarıcaoğlu, F. (1991). "Cihânnüma ve Ebû Bekir b. Behrâm ed-Dımeşkî, İbrahim Müteferrika". Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan. s. 122-142. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Sarıcaoğlu, F. (1994). "Ebû Bekir b. Behrâm", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA). İstanbul: C: 10.
- Rukancı, F., Anameriç, H., Tuzcu, K. (2016). Yazma Eserlerin Bibliyografik Denetimi. Ankara: Hiperlink Yayın.
- <https://library.princeton.edu/projects/islamic/history.html>